

פרשת 'שופטים'

מתוך 'ליקוטי שמואל'

מלקט ועורך: ש. אייזיקוביץ

eisikovits1@gmail.com

הגיליון מופיע באתר 'לדעת' וכן ניתן לקבלו לאימייל מדי שבוע על ידי שליחת בקשה. eisikovits1@gmail.com,

058-4852-443

אודה לכם אם תעבירו את העלון לאנשיכם או כתובות של נציג עלון. אשמח לקבל הערות מחכימות ובל"נ אשתדל להתייחס אליהם. גם רשות להדפיס / לחלק / להעתיק / לשמור. - בשעת הצורך הרשות נתונה לאמור מהדברים שבעלון אף שלא בשם אומרם. אבל הבא להדפיס וידפיס בשם אומרם. יביא גאולה לעולם. כמו כן יש אפשרות לקבל כל עלון בכל שפה כמעט שתרצו בתרגום של ווארד.

החיבור הראשון הופיע במסגרת
'מפעל ליקוטי שמואל'
"זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו"

בשעה טובה ומוצלחת, בסייעתא דשמיא, רואה אור ספר חדש ומפעים

ליקוטי שמואל – חומש בראשית

לאחר שנים של עיון, איסוף, ליקוט ועריכה, יוצא לאור ספר ייחודי המאגד – סוף מעשה במחשבה תחילה את מיטב הקטעים, המאמרים, הסיפורים והמשלים שהופיעו בעלוני פרשת השבוע בשנים האחרונות. דברי חן ושכל טוב, שנבחרו בקפידה וערוכים בטוב טעם, כדי להחיות את הלב ולהאיר את השולחן

מתוכן הפרקים: רעיונות מאירי עיניים לפרשיות השבוע • משלים מעוררי מחשבה • סיפורים נוגעים ללב • פנינים להעשרה ולהעברה בשולחן שבת

מתאים ללימוד אישי, למסירת דבר תורה ולשיחה משפחתית

ערוך ומוגש בעמל רב על ידי הרה"ג שמואל אייזיקוביץ שליט"א

כעת למכירה במחיר שווה לכל נפש – כרך ראשון על חומש בראשית

60 ש"ח

בלבד

להזמנה:

<https://dash.bookpod.co.il/product/2231>

פרשת שופטים

ה' מחפש תמימות (הרב שלמה הלוי שליט"א)

התורה מתווה לנו דרך בעבודת השם: "תמים תהיה עם ה' א-לוקיך" לנהוג בתמימות אל מול מצוות ה' שבזה נגרם נחת רוח גדולה להקב"ה.

על מנת להבין את מעלת התמימות נביא סיפור שהתרחש בזמן שהאר"י הקדוש היה חי, באחת העיירות הסמוכות למקום מגוריו של האר"י הקדוש נתמנה רב צעיר כרב קהילה.

באותה קהילה חי איש פשוט ותמים שהתפרנס מיגיע כפיו. יום אחד שמע את דרשתו של רב העיר שעסקה אודות לחם הפנים שהיה בבית המקדש אמר לעצמו אותו יהודי: "הרי גם בית הכנסת נקרא מקדש מעט אם כן, בוודאי מצווה גדולה תהיה לי אם אביא לארון הקודש את לחם הפנים!" גמלה בליבו החלטה לאפות בכל ערב שבת שתיים עשרה חלות ולהניחן בארון הקודש שבבית הכנסת השכונתי. אמר ועשה, יום שישי הגיע ומיודעינו אפה תריסר חלות קלועות, הביאן לבית כנסת, הניחן לפני ארון הקודש והתפלל בתמימות להקב"ה שיקבל את המנחה מידו – את לחם הפנים שהכין לכבודו ייקח הקב"ה אליו לשמי מרום. לאחר שסיים האיש את תפילתו שם האיש את פעמיו לביתו להתכונן לקראת השבת המתקרבת. מה רבה הייתה שמחתו עת פתחו את ארון הקודש למחרת והנה החלות אינם "בוודאי קיבל הקב"ה את המנחה מידי" חשב האיש ולא גילה את סודו לאיש. בליבו גמלה החלטה בכל שבת הוא ישמח את הקב"ה ויכין לכבודו את "לחם הפנים".

שמש עני ולו שישה בנים היה בבית הכנסת, ביום שישי האחרון כבר לא יכל לסבול את חרפת הרעב בה מצויים הוא ומשפחתו, מה עשה? התפלל בכל מאודו לה' שלפחות חלות ימציא לו לשבת. בצהרי יום שישי ניגש לבית הכנסת על מנת לנקותו, ריח החלות

הטריות מילא את בית הכנסת. הוא ניגש לארון הקודש והנה 12 חלות מוכנות לשבת. הוא הבין שה' שמע את תפילתו ושלח לו לחם משמים... וכך בכל שישי זה מביא וזה לוקח.

בשישי אחד התעכב הרב בביה"כ והנה מגיע היהודי התמים ושם פעמיו אל ארון הקודש שבידיו "לחם הפנים". לפליאתו של הרב הסביר בתמימות שבכל יום שישי הוא מביא לה' את לחם הפנים... גער בו הרב וביקשו לחדול ממנהגו לאלתר.

ביום ראשון הוזמן הרב אל האר"י הקדוש שצפה ברוח קודשו בנעשה. משהגיע הרב אליו גער בו האר"י ואמר לו: "תדע לך שמנעת מהקב"ה נחת רוח גדול שהיה לו בכל יום שישי מאותו יהודי תמים – תמהה אני אם תשלים את שנתך..." ואכן לאחר כמה חודשים נפטר הרב לבית עולמו.

זוהי כוחה של תמימות הבה נתהלך לפני ה' בתמימות ונגרום לו נחת רוח...

שבת שלום ומבורך

"שפטים ושטרים תתן לך בכל שעריך" (ט"ז, י"ח)

על שלושה דברים העולם עומד; על הדין, ועל האמת ועל השלום. תן דעתך שאם הטית את הדין, אתה מזעזע את העולם שהוא אחד מרגליו. אמר הקב"ה: הנפש והדין נתונים ביד, שמרו את הדין ואני אשמור את נפשותיכם; מכל מה שבראתי איני אוהב אלא את הדין, נותן אני מה שאהבתי לעם שאני אוהב, שנאמר: שפטים ושטרים תיתן לך... אשר ה' אלהיך נתן לך".

"שופטים ושטרים תתן לך בכל שעריך" (אפריון של שלמה גליון 88)

אומר המדרש: על זה נאמר: "לך אל נמלה עצל, ראה דרכיה וחכם, אשר אין לה קצין שוטר ומושל".

מה אפשר ללמוד מהנמלה?

באה נמלה לאימא שלה ואומרת: 'אימא, בת כמה את?' 3 חודשים. 'ובת כמה סבתא?', סבתא כבר זקנה... בת 5 וחצי חודשים. 'אימא, ובת כמה הייתה הנמלה הכי זקנה בהיסטוריה?', 6 חודשים ויומיים. 'וכמה היא אכלה?' את זה בתי, אני לא יודעת צריך לשאול את שר האוצר. הלכה הנמלה לשר האוצר ושאלה אותו: 'כמה אכלה הנמלה שחיה הכי הרבה?', "חיטה וחצי", ענה לה השר.

נמלה יכולה לחיות מקסימום עד 6 חודשים. והיא יכולה לאכול במשך ה- 6 חודשים הללו מקסימום חיטה וחצי. ובכל זאת הן לא מפסיקות לאסוף, היה פעם מקרה שפתחו קן נמלים וגילו 64 טון של חיטים! אז אם היא אוכלת כל חייה רק חיטה וחצי, ואת זה היא אוספת בחצי יום... אז למה היא אוספת כל כך הרבה? מספר המדרש שהיא אומרת: שמא הקב"ה ייתן חיים. מי יודע, אולי היא תחיה עד גיל שנתיים...

ואתה..... לא 'אולי', ודאי! ודאי שהקב"ה ייתן לך חיים... אז לא תכין צידה לדרך? לא תאסוף עוד חיטים?

הרב שטיינמן זצ"ל, כשנסע לארה"ב, הכינו לו מזוודה. הכניסו והוציאו, את זה כן ואת זה לא.. שעות לקח להם. אמר הרב: תראו, אני נוסע סך הכל לעשרה ימים. וזה לא שאני נוסע לאי בודד, אני נוסע לארה"ב – יש שם הכל! מקסימום חסר משהו אני יקנה בדרך. ובכל זאת תראו כמה עובדים על המזוודה....

אז אדם שנוסע לנצח נצחים... כמה צריך לעבוד על המזוודה? כמה צריך להכין צידה לדרך לעולם הבא? יש לנו זמן להתעסק עם דברים אחרים?! אדם צריך כל הזמן לאסוף ולאסוף, לנצל כל רגע פנוי בחיים לעוד מצווה, עוד שיעור תורה, עוד צדקה. כי כל תכלית החיים היא עבודת נמלים.

נו, מה כבר עשיתי, זה שום דבר'... משפט מוכר, נכון? מן הסתם שכל אחד מאתנו השמיע אותו לא אחת... האם אכן כך הם הדברים? הבה ונראה... (הרב משה שינפלד, אתר הידברות)

אחת הפרשות היותר מפורסמות בתנ"ך, היא פרשת דוד ויהונתן. דוד ויהונתן היו חברים בלב ובנפש, עד כדי כך שהמשנה במסכת אבות מביאה אותם בתור סמל לאהבה שאינה תלויה בדבר. שאלו, שהיה חותנו של דוד, תכנן לתפוס את דוד ולהורגו, ויהונתן שלח מסר מזהיר לדוד והורה לו לברוח מיד. דוד אכן ברח ובמשך שלשת ימי המנוסה לא נכנס לפיו שום דבר מאכל. ביום הרביעי דוד הגיע לנוב עיר הכוהנים, והוא פגש את אחימלך הכהן הגדול וביקש ממנו משהו לאכול בדחיפות... אחימלך נתן לדוד את לחם הפנים, ודוד אכל ושבע. לפני שהמשיך בדרכו ביקש מאחימלך חרב שיהיה לו למגן, אחימלך אכן נתן לו ודוד המשיך בדרכו. הסיפור היה יכול להסתיים כאן, אלמלא היה שם אדם בשם "דואג האדומי" שראה את אחימלך נותן לחם לדוד ומעניק לו חרב... דואג העביר את המידע לשאול, שאחימלך מורד במלכות בכך שהוא נותן חסות "לאויב", וכששאל שמע זאת הוא ציווה להרוג את כל אנשי נוב, אנשים, נשים, ילדים ועוללים... עד כאן הסיפור מוכר.

כעת אשאל שאלה: אם ננתח את מה שקרה, מיהו האדם שמחמתו נגרם שכל אנשי נוב נהרגו? מי אשם בכל הסיפור? כשהשמעתי את השאלה בפני קבוצות שונות, קבלתי תשובות מגוונות. יש שהאשימו את דואג על כך שהלשין לשאול, יש שהאשימו את שאול ויש שהפנו אצבע מאשימה דווקא לאחימלך ששיתף פעולה עם דוד, ואפילו יש כאלה שהאשימו את דוד... בא התלמוד ונותן מבט מעמיק, ותרשו לי לומר – גם קצת מפתיע, והוא מוצא לנכון לגלות את זהותו של מי שגרם לכל העניין, לשורש הראשוני. מיהו? יהונתן! כן, יהונתן היה יכול למנוע את הריגתם של אנשי נוב. מה יהונתן קשור לסיפור? כותב התלמוד כך: "אלמלא הלווהו יהונתן לדוד שתי ככרות לחם, לא נהרגה נוב עיר הכוהנים" (סנהדרין קד"). יהונתן היה זה שהורה לדוד לנוס על נפשו, למה הוא לא נתן

לדוד צידה ומזון לדרך? הרי הוא יודע שדוד הולך להיות בדרכים ללא שום מזון... אם יהונתן היה נותן לדוד מזון לדרך, דוד לא היה נכנס לנוב ומבקש מאחימלך אוכל, ושום דבר לא היה קורה... מדהים כיצד יורדת התורה לנבכי נפש האדם ולשורשו של כל מעשה, ואיזה חשיבות היא מעניקה לכל מעשה קטן... חשוב להדגיש, וודאי שגם דואג יענש על כך שהלשין וגרם בפועל ששאל יהורג את אנשי נוב, אולם התורה מגלה לנו, שאם יהונתן היה קצת יותר מחושב יתכן וכל ההריגה הייתה נמנעת, וגם בו תלויה אשמה מסוימת...

הבה נקפוץ יותר מאלף שנה קדימה... מן הסתם שמעתם על אדם בשם "נחום איש גמזו", צדיק גדול שחי בתקופת הגמרא. התלמוד (מסכת תענית כא') מספר שנחום היה בעל ייסורים נוראיים – הוא היה גידם בשני ידיו, חיגר בשני רגליו וכל גופו היה מלא בשחין. באחד הימים התרחשה צרה נוספת, לא רק שסבל נורא, אלא גם ביתו התמוטט לפתע, והוא נותר ללא קורת גג... תלמידיו לא יכלו לעמוד מול המחזה והם פנו לרבים בשאלה, 'רבי, אתה צדיק כל כך גדול, למה מגיע לך לסבול כל כך?' נחום חשב והגיע למסקנה מרתקת. 'אתם יודעים למה כל זה מגיע לי? משום שפעם אחת הלכתי בדרך עם שלשה חמורים טעונים במזון. בדרך פגש אותי אדם עני וביקש ממני דבר מאכל. כמובן ששמחתי על המצווה שהזדמנה לידי, ואמרתי לו 'המתן עד שאפרוק מן החמור ואתן לך'. מיד ירדתי מהחמור והתחלתי להתיר את קשרי השקים, ועוד לפני שהספקתי לתת לו הוא כבר מת מרעב... כיוון שאני גרמתי למותו - הגיע לי כל הסבל הזה...' הבנתם? אני לא...

במה נחום נהג שלא כהוגן? איך היה יכול למנוע את מותו של העני? נמחיש את התשובה. אחת מהדרכים שדרכם ניתן לדעת מה מעמדו הציבורי של אדם העומד מולי, היא על ידי שנתבונן כמה אנשים יש סביבו. אדם מן השורה הולך ברחוב לבדו, אדם יותר חשוב מסתובב עם עוזר, שר בממשלה מסתובב עם מאבטח, וראש ממשלה בקושי יכול להסתובב מרוב אבטחה שסובבת אותו... כך זה, ככול שהאדם במעמד גבוה יותר, השמירה סביבו חזקה יותר. כשם שזה כך בגשמיות, ברוחניות על אחת כמה וכמה – ככול שהאדם בדרגה רוחנית יותר גבוהה כך השמירה שהוא מציב לעצמו יותר גבוהה... רעיון זה מוביל אותנו היישר אל הפסוק "שפטים ושטרים תתן לך בכל שעריך" (ט"ז, י"ח) התורה מדברת בלשון יחיד, היא לא כותבת "תתנו לכם בכול שעריכם". מדוע? משום שהיא פונה בקריאה לכל יחיד ויחיד ובפרט בתקופה זו – "שופטים ושטרים תיתן לך בכול שעריך", רוצה התורה שכל אדם יעמיד שופטים ושטרים בשעריו הפנימיים, שהרי יש לאדם כמה שערים אשר דרכם עובר מידע שבונה את אישיותו – שערי הראיה, שערי שמיעה, שערי דיבור וכו', אישיות האדם מורכבת ממה שהוא שומע, ממה שהוא רואה וממה שהוא מדבר. אומרת התורה: תיתן שופט ושטר בפתחם של כל שערי אישיותך, תבדוק האם מה שאתה מדבר זה מה שצריך לדבר, תבדוק אם אתה שומע מה שצריך לשמוע ותבדוק אם אתה רואה מה שצריך לראות... ככול שהאדם בדרגה רוחנית יותר גבוהה, הוא מציב לעצמו רף שמירה גבוה יותר שהרי יש לו יותר את מה לשמור, אם נחום איש גמזו תולה את ייסוריו המרים במעשה "פעוט" זה, כנראה שהוא תובע מעצמו יותר. "אולי הייתי צריך לקפוץ

יותר מהר מהחמור ולא להתחיל לפרוק את השקים אלא פשוט לקרוע את השק ולהביא לעני אוכל כמה שיותר מהר..."

אנו אנשים פשוטים, אין אנו כדרגתם של יהונתן ונחום איש גמזו שדורשים מהם עד כדי כך, אבל כל אדם מכיר את עצמו ויודע למה הוא כן מסוגל ומה הוא יכול לדרוש מעצמו.

כל השנה אדם צריך לפקח על דרכיו, אולם בפרט עכשיו - בחודש אלול, עלינו לפקח על דרכינו שבעתיים, ולראות האם אנו צועדים בדרך סלולה או שאנו צועדים בדרך מלאה מהמורות. אם נתבונן - ולו במעט - על מעשינו, אין ספק שנתעלה מעל עצמינו ונצליח להעלות את כל העולם יחד אתנו...

"שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך... ושפטו את העם משפט צדק" (טז, יח) (במחשבה תחילה, גליון 91)

במדינה מתוקנת, בה רוב האזרחים מהוגנים ושומרי חוק, גם אם ביום מן הימים יחליט אזרח מן השורה - שלא נוסה מעודו בפשע והתחמקות משלטונות החוק - לעבור על החוק, עדיין קרוב לוודאי שבמרבית החוקים הוא יחשוב פעם ופעמיים טרם יעבור על חוק שיסבך אותו. הסיבה לכך, היא לא מוסרו ההוגן ומצפוננו המפותח של האזרח, אלא דווקא שוטרי ושופטי המדינה שאימתם מוטלת עליו, בידעו שאם יעבור על החוק, הם יאכפו את החוק עליו לפעמים בתוספת קנס ועונש וזו בהחלט סיבה טובה להירתע מפשע.

***

פרק "חזקת הבתים" במסכת בבא בתרא, עוסק בדיני חזקה בקרקעות ובנכסי דלא נידי למיניהם. ונתבאר הדין בגמרא שאם ישב אדם בקרקע מסוימת ואכל פירות (הפיק מהנכס תועלת, כגון: השכיר את שירותיו, מכר את תוצרתו וכו') במשך שלוש שנים ברצף, אף אם יבוא אחר כך אדם אחר (ולשניהם אין כרגע מסמך או עדים על בעלותם) ויטען לבעלות על קרקע זו, אין מוציאים אותה מידי האדם היושב בה כעת. והסיבה? משום שאומרים אנו לתובע: אילו הייתה קרקע זו שלך, מפני מה שתקת במשך השנים שישב הלה בקרקע ואכל מפירותיה, עובדה שמראה בעלות על המקום. אולם, אם יבוא התובע ויטען מחיתי באדם זה בפני עדים במשך שלוש שנים הללו - אפילו מחאה חד פעמית - הרי שבבוא העדים לפנינו, נבקש מהנתבע שיציג בפנינו מסמכי בעלות על הקרקע. שהרי אם הגיע אדם, ולא משנה כרגע באיזו זכות הוא בא או באיזה טענה, ומחה בכך - היה לך להיזהר במסמכי ושטרות המקום המוכיחים את בעלותך. המחאה, יפה כוחה להתריע על דבר שצריכים להיזהר בו. גם אם אינה פעולה שיכולה לגרום תוצאה מעשית, הרי שהיא מרתיעה וגורמת תגובה נפשית.

כאותו רב שהגיע לפני רבי ישראל מאיר הכהן מראדין, ה"חפץ חיים" וסיפר לו שלצערו והוותו אין בעיירתם מקווה, והדבר מהווה מכשול גדול בימות החורף והקור ששררו רוב

השנה בליטא. הזדעזע רבן של ישראל ושאלו: "ומה עשית לצורך כך?" "מאומה", השיב הרב בהתנצלות. "מה בכוחי לעשות?" ... "להתעלף!" הוכיחו ה"חפץ חיים" בכאב. "להתעלף מצער הרי יכולת"...

מטעם זה עצמו, מוחים אנו - בדרכי נועם ושלווה - במחללים שבתות בסביבתנו רח"ל. אף שלא ודאי שהללו ישמעו לקולנו. כי על נפשנו שלנו ודאי תשפיע המחאה שלא תתקרה קדושת השבת בקרבנו וניחלש בשמירתה חלילה.

***

במשך כל השנה מנהל את ליבנו מלך זקן שכבש בחוזקה את הקרקע כולה, אוכל פירות ומשתלט על הנשמה, בעלת הבית האמתית. אחת בשנה, בחודש אלול ועשרת ימי תשובה, פרק זמן שמביע בהחלט רצינות והצהרת כוונות, אנו מנסים לשנות את מעשינו ולשפרם כדי לסלקו מה"התנחלות" שיצר. תאמרו, ומה בכך? רק יצא חג הסוכות ואתו יהיה "ניסוך המים" וכעשן הלפידים של שמחת בית השואבה יתפוגגו כל הכוונות הטובות והקבלות.

והקב"ה אומר: שובו בנים, שובו. אפילו אם הסיכון רב על הסיכוי ולא תוכלו להחזיק מעמד בתשובה איתנה, שכן בכך תצהירו שאתם מוחים על ישיבתו של יצר הרע בקרבכם ולא תאפשרו לו לקנות חזקה בלבכם.

"שפטים ושטרים תתן לך בכל שעריך" (ט"ז, י"ח) (רבינו בחיי זצק"ל)

"נסמכה פרשת שופטים לפרשת רגלים, להודיענו שאף על פי שישראל עולים לרגל שלוש פעמים בשנה, ושם ימצאו הכוהנים, הלויים ומורי התורה, והם יכולים לשאול מהם התורה והמצוות ואיך יתנהגו בהן, והם יתירו להם כל ספקותיהם. אף על פי כן, מצווה מוטלת עליהם למנות שופטים בכל עיר ועיר. ושופטים הם החכמים יודעי דת ודין שנותנים את הדין, ושטרים הם המכריחים את הדין, אלו בעלי מקל ורצועה הסובבים בעיר ומשוטטים בחוצותיה לתקן כל מעוות, ולצדק המידות והמשקלות, וכל זה על פי השופטים ומצוותם".

"שפטים ושטרים" (נר לשולחן שבת)

בראשית ימיה של ישיבת "יד אהרן" בשכונת רחביה בירושלים היו שכנים שהתנגדו לקיומה של הישיבה במקום, הרעש הפריע להם ו... הגישו על כך תביעה בבית משפט.

השופט המלומד ביקש לבחון את ההפרעה מקרוב. וכך יום אחד הגיעו לישיבה פמליה נכבדה: השופט, הצדדים ועורכי הדין. סמוך לבניין הישיבה העיר השופט: "איני שומע מאומה". "כבוד השופט יתקרב" אמר השכן שהיה המתנגד העיקרי. התקרב השופט לבניין ואמר: "עדיין לא שומעים שום רעש". "הם בטח השתיקו את הבחורים בכוונה", אמר אותו שכן רע. נכנסו לישיבה, היו שם דלתות וחלונות כפולים, כשפתחו את הדלתות נעמד השופט ופיו פעור, כשהוא נדהם מעוצמת הקולות של רתיחת הלימוד.

כשיצאו אמר השופט לתובעים: "אתם רואים, בחוץ לא שומעים דבר" ענה השכן: "אבל בחושך שומעים..." אז נקנה פרוז'קטורים ונדליק אור מסביב לישיבה... "העיר ראש הישיבה. הבין השכן את טעותו ואמר: "לא, לא התכוונתי בלילה כששקט מסביב, אמנם לי זה לא מפריע, אבל הכלב שלי מתעורר מהקולות ומעיר את כל השכונה..." ראש הישיבה תמה ואמר בדם לבו: "בשביל כלב מעבירים ישיבה"? מיניה וביה הוסיף אחד הנאספים בחיוך מר דברים חדים: "השאלה היא איזה כלב מתעורר..."

בית המשפט פסק שהעותרים צודקים, רישיון השימוש בבניין הוא לצורכי חינוך בלבד, והלימוד מותר בו רק מהשעה תשע בבוקר ועד השעה שבע בערב. - אין לחנך אחר השעה שבע... וכך בני הישיבה התפללו שחרית בבית הכנסת "חורב", ואת סדר ג' למדו בעזרת הנשים של ישיבת "נצח ישראל". כידוע גם בשבת אין לימודים... לכן את השבת היו עושים בב"ה "נצח ישראל". כך עשו במשך תקופה ארוכה עד שהצליחו לסתום את אזני השכנים על ידי סכום כסף לא מבוטל...

שופטים ושוטרים תתן לך

שופטים ושוטרים תתן לך נדרשים ראשית כל, – השופטים להיות שופטים ושוטרים עליהם עצמם, שישפטו וינהיגו עצמם כראוי, ורק לאחר מכן, יוכלו לשפוט את העם משפט צדק! כי אם אינם מפקחים על מעשיהם שיהיו כדבעי – לא יוכלו לפקח על מעשי זולתם.

וכמסופר מהרה"ק מצאנז זי"ע, שאמר: בצעירותי סברתי לתקן את כל העולם כולו. כשהתבגרתי קצת הבנתי שאין זה ביכולתי, חשבתי שלפחות את בני מדינתי אצליח לתקן. משראיתי כי גם מלאכה זו שגבה ממני, התפשרתי על בני עירי בלבד. ומשבכך גם לא הצלחתי, חשבתי לפחות את בני ביתי אתקן. והיום – בזקנותי – מבקש אני שלכה"פ את עצמי אוכל לתקן כראוי...

שופטים ושוטרים (מעדני הפרשה, עלון 331)

פרשת 'שופטים' ושוטרים' נקראת בשבוע שבה התחילו לתקוע בשופר. המילה 'שופט' והמילה 'שוטר' הם אותם אותיות ורק האות פ' מתחלפת באות ר'. ובצירופם יחד זה 'שופר'. (והאות ט' הנותרת, מרמזת כי אורך הקולות הם כאורך תרועה שהיא תשעה יבבות.) אכן השופר משמש כשוטר להתריע לפנינו, כי שופט כל הארץ יושב בקרוב על כסא המשפט ועלינו להתעורר, כדברי הרמב"ם הידועים, שקול השופר הוא לאמר: 'עורו ישנים משנתכם, נרדמים הקיצו מתרדמתכם'.

"שפטים ושוטרים תתן לך" (רבי יעקב מפולאנה זצק"ל)

"תתן לך" חומרה שאתה נותן על זולתך, תיתן גם לך לעצמך; וכן גם להפך, שלא תאמר; אתה יהודי פשוט, ומותר לך, אבל אני ירא ושלם ולי אסור אומרת התורה: "שפטים ושוטרים תתן לך" לו כמו לך, ולך כמו לו, תורה אחת ולא שתי תורות, "אשר אני נותן לך".

שפטים ושטרים תתן לך...

שופטים דיינן הפוסקים את הדין (רש"י) לכאורה מה מחדש כאן רש"י? ביאר המגיד מיאנוב אלא רש"י ראה ברוח קדשו שיגעו זמנים תרצה מרב משכיל שיודע שפות, והקהל ירצה ברב עסק, נואם וכדומה, אומר רש"י שקודם כל וראשית כל תפקיד הרב לפסוק הדין.

ביאר האמרי שאול ממודזיץ ז"ע שפטים ושטרים תתן לך בתפילתנו אנו אומרים: "השיבה שופטינו כבראשונה ויועצינו כבתחילה". מה "כבראשונה" ומה "כבתחילה"? בתחילה כאשר השופט או המנהיג עולה ויושב על כיסא ההתמנות וההנהגה, כוונותיו נאמנות וטהורות לשרת את העם בניקיון כפים ובור לבב. אבל בהדרגה הוא מתרפה והולך בתפקידו מתוך נגיעות ופניות אישיות. ועל זה אנו מתפללים: השיבה שופטינו "כבראשונה" שהשופטים שלנו ישובו להתנהג כבראשונה, כמו בשעת בירתם, וכן יועצינו ינהגו "כבתחילה", כמו שנהגו לפני שהתחילו לשמש בתפקידם.

שופטים ושטרים תתן לך בכל שעריך (ט"ז, י"ח) ולא תקח שחד (ט"ז, י"ט) (חיד"א)

דורשי רשומות אמרו שהאותיות שאחר אותיות "שחד" הן "תטה", ללמדנו שאחר נטילת השוחד באה הטיית הדין. ואני אומר עוד שהאותיות שקודם "שחד" הן "רגז" וכן "גזר", ללמדנו שאם נוטלים הדיינים שוחד, יש ח"ו רוגז ואחר כך גזירה, ה' יצילנו.

"שופטים ושטרים תתן לך בכל שעריך אשר ד' אלוקיך נותן לך לשבטיך" (טז, יח)

פעם נסעו הרבה רכבים על הכביש ונהיה פקק והרה"ק מספינקא זצ"ל גם היה שם וראה שמתארך הזמן שלא נוסעים, שאל למה מחכים ולא נוסעים אמרו לו שיש פקק, ונוסעים לאט, שאל למה יש פקק אמרו לו, שיש שוטר שעומד בסוף הכביש וכשיש שוטר כולם מפחדים. חייך ואמר, לכאורה, השוטר, מיהו בכלל? אדם שלא רצה ללמוד, הלך ונהיה שוטר, ולא מפחדים ממנו. מה השוטר יכול לעשות, רק לתת קנס, אבל אחר כך נצטרך ללכת לשופט, אם כן פוחדים ממה שהשופט יגיד ומה יפסוק. ולמעשה השוטר בעצמו יודע שהוא לא כלום, ואם כן גם צריכים לתת לעצמך שופטים ושטרים, אבל צריכים לזכור שד' א-לוקיך הוא נותן לך, ועל כן ממנו יש לפחד, וגם השופטים והשטרים לבד, הם צריכים לדעת שהם לא יכולים לעשות כלום, כי הכל מאת ד'.

שפטים וְשִׁטְרִים תִּתֶּן לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְשִׁבְטֶיךָ וְגו' (טז, יח).
 (תולדות חייו של מרן גאב"ד טשעבין זצ"ל, עמ' 82 ואילך)

בפרוס קיץ תרצ"א, תקופה לא ארוכה לאחר שגאב"ד טשעבין זצ"ל נתמנה לכהן כרב דמתא, הגיע שליח מכ"ק אדמו"ר רבי בן ציון הלבפשטאם מבאבוב זי"ע בעל ה"קדושת ציון", שברצונו לבוא ולהתגורר כמה שנים בעיר, היות והגיע "קרוב לשנות אבותיו" – והוא בדעה לצאת לגלות מן העיר "באבוב" לכמה שנים. הרב מטשעבין השיב על אתר שהוא מסכים לכך.

הרבי מבאבוב הגיע לטשעבין בראש ציבור גדול של חסידים, ומיד פתח בעיר "סניף" של ישיבתו, ובמשך כל השנים שהתגורר בטשעבין שררה ידידות בין הרב מטשעבין לרבי, ולא היו ביניהם חילוקי דעות. גאב"ד טשיבין העריך מאוד את הרבי, והפליא את פעולותיו בהקמת ישיבות ברחבי 'גאליציה', שהצילו את הנערים מהשפעת הרחוב, ומהם גדלו אברכים חסידיים לתפארת.

הרה"ח רבי בן ציון אפטר ז"ל, שהיה רגיל להסתובב בעיירות שונות, ביקר פעם בעיר טשעבין, וכאשר עמד על טיב היחסים המעולים שבין רבינו להרבי מבאבוב, לא התאפק, וניגש לשאול ישירות את הרב מטשעבין: "'הנה מסתובב אני רבות בערי השדה, ובדרך כלל יש בהם ויכוחים ו'מתחים' בין רבני וצדיקי מתא, ועל כל פנים אין ביניהם 'יחסים חמים'... יאמר נא לי מר, במטותא, מהו הסוד שכאן בעיר שוררת כזאת אוירה מעולה?". הגיב הרב מטשעבין בחיוך ואמר: הנה בתפילת שמונה-עשרה ישנן ג' ברכות: "השיבה שופטינו", "ולמלשינים", ו"על הצדיקים", "השיבה שופטינו" - אלו הרבנים היושבים על מדין, "על הצדיקים" - אלו האדמו"רים המנהיגים את עדת ה'! היודע אתה מדוע יש "פירוד" ביניהם? מפני שה"ולמלשינים" נכנסים בתווך ועושים פירוד... אבל כשעומדים על המשמר ולא נותנים ל"מלשינים" לקטרג, ממילא אין להם מקום, וה"שופטים" וה"צדיקים" יכולים לחיות יחדיו בשלום ובשלחה...

ושפטו את העם משפט צדק (ט"ז, י"ח)

בעניין זה דרש המגיד הנפלא, פה מפיק מרגליות, רבי יעקב גלינסקי זצ"ל, שכיום התהפכה הקערה על פיה - שהרי חובת התלמיד היא "יהי מורא רבך כמורא שמים" (אבות ד, ב), וחובת המלמד היא "יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך" (שם). חובת הבעל היא "ויכבדנה יותר מגופו" (בבמות סב, ב), ו"אשה כשרה עושה רצון בעלה" (תנא דבי אליהו רבה, אות ט). ומשום מה, כל אחד יודע רק מה חובת השני כלפיו, ומלא טרוניות כרימון על התרשלות בקיומה!

וכך סיפר: "היה ה'ה דיין שלא רצה לקחת שוחד. אבל מה יעשה, הרי צריך לחיות. החליט לקחת שוחד בשינוי... לא ביד חלילה. את היד הינו שומר כדי להכות בה על לבו בוודיו... " בפרוזדור הכניסה לבית-הדין היה מחליף נעליים, והודיע לתובע שהנעל הימנית

שלו. לנתבע ייחד את הנעל השמאלית. והיה אם חש בתכריך שטרות באחת מהן, היה פסק הדין בהיר ונהיר. אם דידה בשתי רגליו, נדרש שיקול דעת מעמיק איזו כף תכריע, להימין או להשמאל.

"פעם אחת קרה שלא היה כל ספק בנידון. בקושי הצליח לדחוף כף רגלו לנעל הימנית. פסק בנחרצות, ומיהר לשלחם מעל פניו. חלץ את הנעל, כף רגלו כבר כאבה. וכאשר הושיט ידו, התכרכמו פניו: לאיזה שפל מסוגלים להידרדר בני האדם. פיסות נייר ריקות, ותו לא. אין אמונה בבריות..."

כשאמרה התורה ששוחד לוקחים ביד, אין להתחכם... והמשיך ודרש: "זה היה מצחיק, אילו זה לא היה עצוב. וזה לא היה עצוב, אילו לא היה המדובר בנו".

"להורים יש חיובים כלפי הילדים, ולילדים כלפי ההורים. למחנכים כלפי התלמידים, ולתלמידים כלפי המחנכים. ולבני הזוג, איש כלפי רעהו. וכל אחד, אם יהיה קצת כנה עם עצמו, יודע טוב מאוד שאינו ממלא חלקו בשלמות, משתמט פה ושם, מתעצל ומתרשל. אבל משום מה הוא נחרד לראות שהצד השני מזייף גם הוא..." "זה, לא. אין אמונה בבני אדם..."

לאור האמור, הבה ניקח את העצה הנפלאה שהנחיל הרה"ק מברדיטשוב זי"ע לדורות עולם, למען נצא זכאים בדין, הלא היא - "והוי דן את כל האדם לכף זכות". ובזכות שנביט בעין טובה על כל יהודי באשר הוא, נזכה שאף אותנו ידונו בשמי מעל לכף זכות, ונכתב ונחתם בספרן של צדיקים גמורים לכתיבה וחתימה טובה, שנת שפע וברכה, שנת גאולה וישועה במהרה בימינו, אמן ואמן!

"משפט צדק" (טז, יח) (ליקוטים וסיפורים נפלאים – שופטים)

מובא בגמרא (סנהדרין ז.) מאמר, ממנו אפשר ללמוד איך צריך האדם להתייחס לדין תורה. הגמרא מציעה לאדם שהפסיד בדינו, שאף אם נטלו ממנו את בגדיו, כדי למסרם לבעל דינו, ילך ברינה ויזמר זמר... ומסביר רש"י: 'הואיל ודנו אותו דין אמת, לא הפסיד כלום, אלא גזלה הוציאו מידו'. הגמרא ממשיכה ואומרת, ששמואל הביא לכך מקור מהפסוק 'וגם כל העם הזה על מקומו יבוא בשלום', שנאמר בדברי יתרו למשה. דהיינו, שבדרך הטבע היה צריך להיות מצב שבכל דין תורה יצא אחד מרוצה, והשני ההפך, ואיך נאמר בתורה ש'כל העם הזה יבוא בשלום'? אלא רואים מכאן שגם מי שלא יצא זכאי בדינו, בא בשלום, ושמח על תוצאת הדין, כדי שלא יעבר באיסור גזלה. אם כן גם כאשר הפסיד האדם בדינו, אין זה נקרא הפסד, אלא צריך הוא לזמר זמר, ולרקוד.

מעשה בראובן שנגש אל ראש ישיבה מסוים, ובקש לתרום סכום נכבד לישיבה על מנת שהרב ותלמידיו יתפללו להצלחה במשפטו נגד שמעון, הנסוב אודות נכס ששוויו הון רב, וכל אחד מן הצדדים טען שהנכס היקר שייך לו. הרב קיבל את התרומה, ואמר לאיש שבעזרת השם יתפללו עליו עד ליום המשפט, ולה' הישועה.

הגיע היום הגורלי של המשפט, ולאחר דיון ממושך נקבע ששמעון הוא הזוכה בדין, ולא ראובן. כשיצאו בעלי הדין מהאולם, רואה ראובן את שמעון, והנה הוא ממחר להתקשר אל... ראש הישיבה ההוא, ומודה לו מקרב לב על כך שבזכות תפילותיו זכה במשפט... ראובן נדהם למשמע הדברים, שכן עתה התברר לו שגם שמעון פנה אל ראש הישיבה, שאכן העתיר גם עבורו להצלחה במשפט. עכשיו הוא הגיע לשאול האם לאור העובדה שראש הישיבה התפלל גם על יריבו שמעון, יש לו את הזכות לתבוע בחזרה את הסכום שתרם לישיבה, שכן לכאורה היה כאן 'מקח טעות' שאיך ניתן להתפלל בד בבד להצלחתם של שני אנשים, הרי זו סתירה מיניה וביה; או שאני מצליח ויריבי מפסיד, או שהוא מצליח ואני מפסיד... ענה על כך ר' יצחק זילברשטיין, שמהגמרא במסכת סנהדרין למדנו שטענתו של ראובן שלא ניתן להתפלל להצלחתם של שני בעלי הדין, אינה נכונה, משום שתפילה להצלחה במשפט אין פרושה תפילה לזכייה דווקא, אלא שהאמת תצא לאור, ואף להפסיד ולא להיכשל בעוון גזל – גם זו זכיה! וגם על כך יש להתפלל! נמצאנו למדים, שניתן להתפלל ששני בעלי הדין יצליחו, האחד יזכה בממון השייך לו, והשני יזכה בכך שלא יכשל באיסור החמור של גזל.

"לא תטה משפט לא תכיר פנים" (ט"ז, י"ט) (אמרות חכמה על התורה)

מספרים על רבי שמלקי מניקלשבורג, שבזמן כהונתו ברבנות, תמיד היו תלויים על קיר בית הדין שלו, מקל ותרמיל. כאשר שאלוהו פעם פרנסי העיר, מה טעם מצא להציב בקיר שניים אלה, השיב להם: דעו לכם, ראשי הקהל, שאין אצלי משוא פנים. לא אטה משפט ולא אכיר פני איש, יהיה אשר יהיה, ייקוב הדין את ההר. ואם אחד מכם לא יהיה מרוצה ממני, הריני תמיד מוכן ומזומן להסתלק מן הרבנות, לקחת את מקלי ותרמילי ולנדוד ולילך באשר אלך, אפילו אם אצטרך, חס ושלוש, לחזר על פתחי נדיבים.

כי השחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים (טז, טז) (הרב יוסף זילברפרב)

"גילויי התורה בשליטת השוחד והנגיעה, מטילים צל גדול על כל יושרן של דעות האדם ומחשבותיו הבנויות על שכלו, ומעוררים ספקות והרהורים אם יש קורטוב של אמת בכל השקפת עולמנו. איך אפשר לו לאדם להיות הוגה דעות ישרות ואמתיות, בשעה שהוא מלא שוחד ונגיעות כרימון, מסברות עקומות הקרובות לנטיותיו הפסיכולוגיות" ("הסבא מסלבודקא זצ"ל, אור הצפון).

הנגיעה העצמית היא יסוד במידות, כי הרי אדם קרוב אצל עצמו, ולכן עליו תמיד לבדוק את המעשה שלפניו, אם טהור הוא מנגיעה עצמית, אם איננו מוסווה באיזו פניה ונגיעה שאינו מרגיש בה כלל, והיא פועלת בו ומשפיעה על כיוון המעשה, וכדברי רבי ישראל מסלאנט זצ"ל: "ואף אם ישמור האדם דרכו להיזהר מכל חשש של נגיעת הדעת, בכל זאת מי יתן קו ומשקולת לדרכי הנטייה? הלא זה דרך כוח נפש האדם, לקשור חבל בחבל, נימא בנימא, להוציא פרי עמל מבלי אשר ימצא ראשית סיבתו. אשר אולי לזה

הזהירו חז"ל כי דיין יראה עצמו כאילו חרב מונחת בין ירכותיו וגיהינום פתוחה מתחתיו, יען כי בדין הנטייה עלולה למאד".

מרן הגאון רבי אהרן לייב שטיינמן זצ"ל, מביא מדרש שבשעה שאמר משה לישראל שבצלאל יעשה את המשכן, היו ישראל מרננים אחרי משה ואומרים שכל הגדולה הוא נוטל לו ולמשפחתו. אמר להם משה: דעו וראו כי לא מדעתי אני עושה, אלא מפי הקדוש ברוך הוא. ויש להבין, במה שכנע אותם, הלא הדרך בעניינים כאלו כפי מה שאנו רואים שלא מאמינים, ולמה האמינו עד כדי כך שאמר להם "ראו", משמע מזה שהוא היה כל כך משוכנע עד שהוצרכו להודות, וכשאמר להם "ראו", אז כל אחד הגם שהיה לו קצת עקמומיות שבלב לחשוך את משה מחמת קנאה שהוא עושה מעצמו בשביל קרוביו, אבל בניכרין דברי אמת שלו ראו ממש. אצל קורח, גם חשדו אותו ולא האמינו, כי אז כבר היה נגיעה שקרח רצה את הכהונה או את הנשיאות, וכשיש נגיעה עצמית, כבר לא יכולים לשכנע אפילו בדברים שיוצא מלב טהור כמו של משה, כי למי שהנגיעה העברתו על דעתו, אי אפשר לשכנע בשום אופן.

"הסבא מנובהרדוק" זצ"ל אמר שיש עניין של נגיעה אישית למשל אם חושבים ללכת לקבל פני אדם או לא ללכת, האם מגיע לפלוני הכבוד שאטרח לקבל פניו או לא מגיע לו, דבר ראשון יש לשקול אולי נכנס גם שיקול של עצלות והנגיעה היא שמתעצלים לקום ולעשות את מה שצריך. כיצד יש לנהוג? הסבא זצ"ל היה קודם לובש את הפרווה ויוצא מהבית ומגיע עד סמוך לאכסנייה של האורח ושם היה מחליט.

"המשגיח" הגאון הצדיק רבי שלמה וולבה זצ"ל אמר: "לפעמים אדם מרגיש שאולי יש לו איזו נגיעה בעניין, אבל הוא נוטה יותר לחשוב שאינו נוגע בדבר, מקבלנו מרביותנו בעלי המוסר שכשאדם חושד בעצמו אולי הוא נוגע בדבר, שידע נאמנה שהוא ודאי נוגע בדבר".

מסופר על הגאון רבי אלחנן וסרמן זצ"ל שהגיע פעם לעיר אחת על מנת לייסד שם ישיבה. באותה העיר היה רב שגם היה תלמיד חכם ולמדן, אבל לא במידה של רבי אלחנן. כשראו בני העיר שרבי אלחנן בעירם, הלכו כולם ובאו אליו. רבי אלחנן נוכח לדעת שהוא פוגם בכבודו של רב העיר ולקח את הישיבה והלך משם. אדם שאינו גדול, יאמר, מה אכפת לי, הרי חייבים ללמוד תורה, אבל אדם גדול יודע כי בנין חייב להיבנות בלי שום טענה ופקפוק. אם כבודו של הרב יפגע מכך, נוסעים משם (מתוך הספר "מערכי לב).

הרב דסלר זצ"ל היה אומר בשם הגה"צ רבי ירוחם ממיר זצ"ל, שכשיש לאדם בעיה שקשה לו בעצמו להגיע לאמת ולפתור אותה בגלל שיש לו נגיעות שמשחדות את מבטו, ואין לו אפשרות באותו זמן להתייעץ עם אדם גדול, עדיף שישאל את שאלתו אפילו לסנדלר ברחוב ולא יפסוק לבד לעצמו, כי לאחר אין נגיעות.

המבחן הראשוני לאדם, כותב הגר"א וייסבלום שליט"א, הוא: אם הדעה או החלטה פרצו באופן ספונטאני, בלי כל מאבק עם עצמו, קרוב לוודאי ש"נגיעה" הפעילה אותן. אם

הוא שוקל ומתלבט ומתקשה ונאבק עם עצמו וההחלטה עלתה לו בקושי, הרי עבר את המבחן הראשוני, ואז אפשר שההחלטה הייתה טהורה.

לא תטה משפט לא תקח שוחד. (ט"ז, י"ט) (שבלי, גליון 92)

כתוב בשו"ת חוות יאיר סימן קלו, שאחד מגדולי הדוכסים 'קארל לודוויג המופלג בחכמה' אמר לגיסי הגאון ר' איצק אב"ד מנהיים, קובל אני עליך ועל בעלי בתים שלך, שיקלקלו שופטי ארץ על ידי שנותנים להם שוחד נגד כל דת. ונגד הנאמר בתורתכם ....

והשיב לו באורך ובדברי טעם שמצד הטבע והמנהג בעלי דת אחת הם חברים ואחים מצד קירוב דעתם. ובבוא יהודי וגויים למשפט בלי ספק יטה לבב השופט לחשוד לישראל שמשקר, לכן סובר היהודי לתקן מאזני צדק להעמיד דעת השופט על הישר, ושלא יינטה אנה ואנה, על ידי השוחד שנותן לו. - והוא עושה כן ליישר המשפט ולשמרו מעיוות ! וישרו דברי גיסי הנ"ל בעיני הדוכס...

כי השוחד יעור עיני חכמים (טז, יט) (אשר לורבר)

הקשוני, מדוע בפרשת משפטים (שמות כג, ח) כתיב כי השוחד יעור פקחים, ואילו הכא בפרשת שופטים כתוב כי השוחד יעור עיני חכמים, ויש להבין הטעם לשינוי זה, וצ"ע הדבר. ובדרך צחות נראה, דיש לדייק עוד שבפרשת שופטים כתיב יעור עיני חכמים, ואילו בפרשת משפטים כתיב יעור פקחים, ולא נקט עיני, וצ"ב. אלא דבפרשת שופטים כתיב חכמים, וידוע כי החכם עיניו בראשו לכן כתיב גבי' עיני, משום שחכם עיניו בראשו, מה שאין כן בפרשת משפטים דלא כתיב בה מלת חכם, לכן לא כתיב גבי' עיני, ואולי באמת מכאן הראי' כי החכם עיניו בראשו.

"ולא תיקח שוחד" (טז, יט)

אישה אלמנה נכנסה אצל הגאון ר' יהושע'לה, רבה של קוטנא, ובדמעות שליש סיפרה לו על עוול שנעשה לה על ידי אחד מתושבי העיר, וביקשה מהרב שיזמין את פלוני לדין תורה. סירב ר' יהושע'לה ולא רצה לשבת בדין תורה. אמר: שוחד הוא לאו דווקא שוחד של כסף, אלא אפילו שוחד של דמעות.

כי השוחד יעור עיני חכמים (טז, יט). (במשנת הפרשה גליון 143)

דיין אחד לקתה שמיעתו. שאל אותו מאן דהוא בדרך הלצה, הלא כתוב "כי השוחד יעור עיני חכמים" ואילו יחריש שומעים לא שמענו. ענהו הדיין: התורה דברה בדורות הראשונים, שהיו נותנים שוחד והדיין היה רואה ומקבל את השוחד, ואילו בדורות האחרונים רק מבטיחים לתת, והדיין שומע על השוחד אך אינו רואה אותו, ולפיכך לוקה הוא בשמיעתו.

"לא תטה משפט לא תכיר פנים ולא תקח שחד" (פרפראות 'פאר' שופטים)

כתיב (דברים ט"ז י"ט), "לא תטה משפט לא תכיר פנים ולא תקח שחד", יש לדייק בלשון הפסוק, שפתח לא תטה משפט, ורק לאחמ"כ כתב ולא תקח שחד, לכאורה, סדר הדברים הוא, שקודם הוא לקיחת השוחד, ואח"כ בא הטיית המשפט,

ויש ליישב, למה אמר הכתוב קודם לא תטה משפט, ואח"כ אמר לקיחת השוחד, כי, בנוהג שבעולם, (משלי ט' ד') מי הוא פתי חסר לב, אשר יסור אל השופט אשר יהיה בימים ההם לאמור לו הנה שוחד לפניך, ולא יחשוש לחייו, אלא א"כ יודע אותו בעל דין, כי השופט ההוא, מוכן לקבל שוחד, ע"י שם שיצא לו, בהטיית משפט בעבר, ע"י לקיחת שוחד, ואז יבוא אותו בעל דין להציע לשופט שוחד, לפי"ז מובן היטיב, למה כתב לא תטה משפט, קודם לקיחת שוחד, דלפי דברינו, הטיית המשפט הקודם, הוא לפני לקיחת השוחד של עכשיו.

"צדק צדק תרדוף" (ט"ז, כ')

רדוף תרדוף אחרי הצדק בצדק. האמצעים שבהם תבקש להשיג מטרה צודקת, יהיו גם הם צודקים-שלא ככלל הידוע של הגויים, שהמטרה, מקדשת את האמצעים.

"צדק צדק תרדף" (טז, כ)

אומר ה"גבעת שאול", שבמלים הללו נרמזת המצווה להפריש מעשר כספים ולתת מהם צדקה לעניים. כיצד? שלש אותיות מרכיבות את התבה "צדק". האות שבאמצע, היא האות ד' המסמלת את הדלות, כמבאר בגמרא במסכת שבת (קד ע"א), ולא לחנם הניחו אותה בין האות צ' לאות ק', כי ההפרש של חשבון הגימטריא בין שתי האותיות הללו הוא עשר, וזהו האחוז שעל האדם להפריש מרווחיו ולתת לצדקה לעניים.

"צדק צדק תרדוף" (ט"ז, כ') (שלום לעם:)

ונפתח השבוע ברשותכם בסיפור נפלא: מה המתכון הבטוח להיות מיליונר? - זו שאלה שמעסיקה אנשים רבים. באוניברסיטה אמריקנית מפורסמת החליטו לבדוק זאת בצורה מדעית. הם בחרו 250 מיליונרים, והצמידו להם סטודנטים שיתעדו את סדר יומם כדי לברר מה הפך אותם לעשירים? המחקר יצא לדרך. 250 הסטודנטים נצמדו כל אחד למיליונר 'שלו', ורשמו בפרוטרוט את סדר יומו ואת מעשיו במשך כמה חודשים. לבסוף הגישו הסטודנטים את רישומיהם, והחוקרים החלו לנתח את הנתונים.

מרבית הנתונים היו דומים, אבל נתון אחד בלט בשונותו. אצל 249 מהמיליונרים הוקדש מרבית הזמן למלחמות במתחרים: ריגול תעשייתי, מניעת הדלפת מידע וניהול משפטים מתישים. רק אחד מבין המיליונרים לא ניהל שום מאבק נגד אף אחד. לא היו לו אויבים והוא לא תבע למשפט אף מתחרה. החליטו החוקרים לבדוק את הדבר. הם פנו אל האיש שהיה בעל רשת בתי מרקחת גדולה, וביקשו לראינו. 'מדוע אינך נלחם במתחרין

ואין לך אויבים, כאשר הדבר הזה מאפיין את כל המיליונרים האחרים?' שאלו החוקרים. אספר לכם סיפור, פתח העשיר ואמר.

בתחילת דרכי הייתי נאמן לדרכו של אבי המנוח שאמר תמיד: 'קבע מטרות – והשג אותן בכל מחיר!'. הייתי איש עסקים נוקשה וחסר פשרות. אבל לפני כמה שנים ערכתי עם כמה ממנהלי הרשת סדרת 'סיורי עומק' שנועדו להכיר את התרבות במקומות שונים בעולם, כדי להתאים את מוצרינו לאוכלוסיות מגוונות. אחת המדינות שבהן ביקרתי הייתה ישראל. טיילנו בכל הארץ ונהנינו, וביום האחרון אמר לנו המדריך שהוא עומד לקחת אותנו למקום המרתק ביותר בישראל, לטעמו. ציפינו לסיור באיזה אתר ארכיאולוגי מרהיב או במנזר צלבני עם ציורי קיר מרשימים, אבל במקום זה נסענו לשכונה ישנה וצפופה בירושלים, שהייתה לא הכי מרשימה בלשון המעטה. המיניבוס שלנו עצר לפני בניין גדול ורוחש פעילות, כשעשרות צעירים נכנסים ויוצאים ממנו כל הזמן. המדריך פתח ושאל: 'אמרו לי בבקשה, מה אמור להיות גודלו של מוסד חינוכי בין 6,000 תלמידים?' ערכנו חישובים מהירים של אולמי ההרצאות, חדרי המחשוב, שטחי הגינון, מעונות הסטודנטים, חדרי הסגל, משרדי ההנהלה וכדומה, והגענו למסקנה שיש צורך בשטח של 150,000 מטר מרובע. וכמה אנשי צוות לדעתכם אמורים לעבוד במוסד כזה?' הוסיף המדריך לשאול. תשובותינו נעו בין 350 ל-400 איש. ובכן, אמר לנו המדריך, 'ברוכים הבאים לישיבת מיר'. בישיבה הזו לומדים כ-6,000 תלמידים ושטחה הוא כ-3,000 מטר רבוע בלבד, זאת אומרת שלפי חישוביכם לכל תלמיד מוקצה חצי מטר מרובע. את צוות הישיבה מאיישים כ-20 אנשים בלבד, ויש לה מנהל אחד ויחיד האחראי על הכול: מקבלת תלמידים, דרך קביעת החומר הלימודי ועד לניהול התקציב'. היינו כולנו המומים. המדריך ערך לנו סיור בישיבה. אולמות הלימוד היו מלאים עד אפס מקום. הלומדים היו שקועים כל כך בלימודם, עד שאפילו לא הבחינו בנו. עברנו קומה אחרי קומה, ובכל פינה אפשרית או בלתי אפשרית ישבו אנשים ולמדו. זה היה מחזה מדהים ומחשמל שהותיר אותנו ללא מילים. בכל סיורינו בעולם לא ראינו מחזה מרתק שכזה. בתום הסיור נקבעה לנו פגישה עם ראש הישיבה בכבודו ובעצמו. אבל אל תיבהלו ממצבו הגופני, אמר לנו המדריך, 'האיש סובל ממחלת פרקינסון ומעוד מחלות רבות'. נכנסנו לבית פשוט המרוהט ברהיטים בסיסיים ביותר. ליד שולחן הסלון ישב ראש הישיבה, הרב נתן צבי פינקל זצ"ל. הוא דיבר אך בקושי, אבל קיבל אותנו במאור פנים. אחד מחברי אזור אומץ ושאל: 'כבוד הרב, כולנו פה מנהלים חברות ומפעלים, ואיננו מצליחים להבין כיצד מוסד כמו שלכם מתנהל? מה הסוד פה?' ראש הישיבה חייך והשיב בשאלה: 'ידידי היקרים, התדעו מה ההבדל בין אדם לבין בהמה?' 'כשבהמה רוצה משהו, המשיך הרב, 'היא תנסה להשיג אותו גם אם תדרוך בדרך על כל מי שנמצא סביבה. האדם, לעומת זאת, מסוגל לוותר על רצונותיו כדי לא להזיק לזולתו. יתרה מזו: האדם יכול אפילו לגרוע הנאה מעצמו כדי להיטיב לחברו'. כאן בישיבה חיים בני אדם. וכאשר כל אחד חושב כיצד גם השני יכול לחיות לצדו, לאף אחד אין בעיה'. הדברים ננעצו בליבי כמו סכין. זה היה הפוך לחלוטין מדברי אבי המנוח שאמר תמיד 'קבע מטרות, והשג אותן בכל מחיר'. הבנתי שזו התנהגות

של בהמה. מאותו יום החלטתי לא להציר את צעדיו של שום אדם – והאמינו לי שלא הפסדתי מכך מאומה. 'סך הכול' זכיתי להפוך בחזרה לבן אדם.

אחים יקרים! ישנם אנשים שמרשים לעצמם לעשות עבירות ופשעים בטענה שהמטרה הסופית היא מצווה. להם אומרת התורה בפרשת השבוע: 'צדק צדק תרדוף...' והסביר רבי שמחה בונים מפשיסחא זי"ע"א: גם את הצדק תרדוף בדרכי צדק, אל תחשוב שהמטרה מקדשת את האמצעים... לכן תבדקו לפני כל החלטה שלכם, האם היא עלולה לפגוע או להזיק לאדם מסוים? ואם כן, חדלו מכך. ה' יזכנו, אמן! שבת שלום ומבורך!!!

"לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' א-לקיך אשר תעשה לך" (טז, כא) (...הגר"ח מבריסק)

בפשטות מסביר רש"י: אזהרה לנוטע אילן ולבונה בית בהר הבית. אך הגמרא במסכת סנהדרין (ז ע"ב) דורשת: "אמר ריש לקיש: כל המעמיד דיין שאינו הגון, כאילו נוטע אשרה בישראל, שנאמר 'שופטים ושוטרים תתן לך' וסמך ליה 'לא תטע לך אשרה כל עץ'." שאל הגה"ק רבי חיים מבריסק זי"ע - לכאורה, מה הדמיון בין אשרה לדיין? אלא ביאר: כשאדם לוקח כסף והופך אותו לעבודה זרה - זה ודאי מאוס. אבל עץ - לא יודעים שהוא שייך לעבודה זרה. יש לו גזע, ענפים ועלים בדיוק כמו לעץ שאינו עובד עבודה זרה. כך הוא שייך גם דיין שאינו הגון: הוא לבוש 'פראק' כמו כולם, יש לו זקן לבן כמו כולם, אף אחד לא יודע שאינו הגון.

"ולא תקים לך מצבה אשר שנא ה' אלוקיך" (ט"ז, כ"ב) (מעיינה של תורה)

שנינו בפרקי אבות 'עולם הזה דומה כפרוזדור בפני העולם הבא, התקן עצמך בפרוזדור כדי שתכנס לטרקלין'. על האדם לדעת תמיד כי העולם הזה אינו אלא חולף ועליו לעשות את כל עניני העולם וכל צרכי הגוף בתור הכנה לעבודת הבורא, לעולם הבא. כמו כן ידוע כי ההנאות של העולם הזה קרויות 'לך'. לפיכך אמרה תורה 'ולא תקים לך מצבה' אל תעשה את ה'לך', היינו את הנאות העולם הזה, בתור מצבה דבר יציב וקיים לעתיד אלא בתור הכנה לעולם הבא.

ולא תקים לך מצבה. (ט"ז, כ"ב) (היהודי הק' מפשיסחא זי"ע"א)

רומז שלא יעמוד אדם במקום אחד ברוחניות אלא כל יום יהיה מוסיף והולך בתורה וקדושה.

"והוגד לך ושמעת" (יז, ד) (במחשבה תחילה גליון 91)

בשבת קודש פרשת שופטים שבת רבי יוסף תאומים בעל ה"פרי מגדים" בפרנקפורט. בבית הכנסת עלה "מגיד", דרשן אורח, שדרש בפני הקהל חידושים ורעיונות בהלכה ובאגדה והציג את הדברים כאילו נתחדשו לו בעצמו.

לאחר הדרשה ניגש אליו ה"פרי מגדים" ואמר: כבודו דרש הרבה בפסוקי הפרשה וביארם, ברצוני לומר לו גם כן פירושו של פסוק מפרשתנו. "והוגד לך ושמעת ודרשת היטב והנה אמת נכון הדבר נעשתה התועבה הזאת בישראל". וכך מפרש אני: "והוגד לך ושמעת" - גם אם אמרו לך דברי תורה ושמעת מאחרים, "ודרשת היטב" - הפלאת לדרוש היטב באוזני הקהל, ואפילו ש"הנה אמת נכון הדבר" - כל החידושים אמתיים הם. כיון שלא חידושיך הם ואתה מציגם כשלך - "נעשתה התועבה הזאת בישראל" ופסול הדבר.

(כאן המקום להדגיש שרובו ככולו של עלון זה, הינו ליקוט מספרים, סופרים ועלונים נוספים)

למד לשונך לומר "איני יודע" (מעין השבוע)

"כי יפלא ממך דבר" (י"ז, ח') "למד לשונך לומר איני יודע", הורנו חז"ל, ובמיוחד כאשר באמת אינך יודע... מדת חכמים להודות על האמת. לא אחת כתב רש"י "איני יודע מה מלמדנו". רבותינו האמורים והראשונים הסתפקו בדינים ולא הכריעו בהם. ופרשה שלמה שנינו בפרשתנו: "כי יפלא ממך דבר למשפט", כשהסנהדרין המקומית נבוכה, מודה היא במבוכתה, "וקמת ועליתה" אל הסנהדרין הגדולה בירושלים. מדת חכמים היא. אך, לצערנו, לא כל המכרים כחכמים נכונים בה. רבים אינם מוכנים להודות באי ידיעתם. להזכיר את ספקותיהם.

ומעשה שהיה. בפרוס הפסח בא אדם לפני הגאון רבי יעקב קמינצקי זצ"ל, ראש ישיבת "תורה ודעת" בניו יורק, ושאל על כשרות תרופה מסוימת לפסח. בחן רבי יעקב את מרכיביה אחד לאחד, והסתפק בכשרות אחד מהם, חשש שמא עשוי הוא מעמילן חיטה. ואז, אם אין כאן חשש פקוח נפש, רצוי להימנע מנטילת התרופה.

קם רבי יעקב על תשעים שנותיו, ופנה לבית המרקחת לשאול לתכולת המרכיב. מהר הרוקח ופתח את ספריו, דפדף וחפש, עין וקבע: "כשר, בלא שום חשש!"

הודה לו רבי יעקב במאור פנים על הטרחה ועל התשובה, שב לביתו והתקשר לכימאי ממכריו. התאמת החשש: התרופה אינה כשרה לפסח...

הסביר רבי יעקב לתלמידו: "ממבט עיניו ומנימת קולו של אותו רוקח, הבנתי שבחיפושיו לא מצא את מבוקשו, אלא התבייש לומר 'איני יודע'... דע", הוסיף ואמר, "כי זה ההבדל בין רוקח לרב. מחויבותו של הרוקח היא לשואל, לפונה ולקונה. לפיכך חייב הוא להושיב תשובה, ואם אינו יודע – יבדה אותה מלבו. אבל מחויבותו של הרב היא לתורה, לאמת הצרופה, ואפילו משה רבנו לא בוש לומר באחד המקרים: שמעתי מפי ה' הלכה זו ושכחתי!"

הוסיף רבי יעקב וספר: "כשהגאון בעל 'בית הלוי' זצ"ל התמנה לרבה של בריסק, ידעו הכל שהוא אחד מגדולי הדור ופוסקיו. אבל מיד עם עלותו על כס הרבנות באה לפניו שאלה בהלכה, עין בה וענה: 'איני יודע'... התפלאו השואלים, אך החרישו. באה לפניו

שאלה נוספת, עין וענה 'איני יודע'. הפליאה גברה, ועמה אף האכזבה. בטוחים היו שזכו ברב גדול בתורה, והנה אין הוא יודע לפסק הלכה! באה לפניו שאלה שלישית, וענה שאינו יודע מה הדין. זה כבר עבר כל גבול. התכנסו נכבדי הקהל לדון בעניין, והחליטו שאולי גאון הוא רבם בפלפול בסוגיות וראוי לעמד בראש ישיבה גדולה, אבל בתור רב הוא כישלון חרוץ... התארגנו כמשלחת ועלו להודיע לו על החלטתם.

חייך הרב, ואמר: 'אל נא תדאגו, רבותי. יודע אני לפסוק הלכות, ואענה, ברצות ה', על כל שאלותיכם. רציתי רק לחנך אתכם – ואת עצמי! – שאם יקרה שלא אדע את התשובה, לא אבוש לומר: 'איני יודע'... רבי יעקב היה "חטיבת האמת" בכל מהותו, בכל אורחותיו. הוא העיד על עצמו שלא שיקר מימיו ולא סטה מן האמת.

האנקדוטה הבאה תמחיש את אישיותו: יובל שנים לפני כן הזמן על ידי הגאון רבי שרגא פיבל מנדלוביץ זצ"ל לעמד בראש ישיבת "תורה ודעת". התפתחה ביניהם שיחה אודות הנחת "תפילין דרבנו תם". הבהיר רבי יעקב שבחוגי הליטאים אין נוהגים להניחם לאחר התפילה. מנהג זה רוח בקהילות החסידים. שאל הרב מנדלוביץ: "אבל החפץ חיים זצ"ל היה מחוגי הליטאים, ובערב ימיו הניחן?!" חייך רבי יעקב ואמר: "החפץ חיים התחיל להניחן בהגיעו לגיל תשעים. כשאגיע לגיל זה אניחן גם אני..." למעלה מחמישים שנה עברו, וביום הולדתו התשעים התחיל רבי יעקב להניח "תפילין דרבנו תם", בגלל אותה אמרה שיצאה מפיו על דרך הלצה...

כי יפלא ממך דבר למשפט (י"ז, ח') (פרפראות לפרשת השבוע)

כי יפלא ממך דבר למשפט, יש מפרשים הפסוק בעניין מוסר, כי יפלא ממך דבר, אם יהיה לך פלא למה יש משפטים ועונשים, בין דם לדם כל מיני עונשים של שפיכת דם, בין דין לדין כל מיני דינים, ובין נגע לנגע כל מיני צרות, דברי ריבות בשעריך, זה בגלל שיש מריבות ולא חיים באחדות, מה העצה? וקמת ועלית פירוש להתאחד.

לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל (יז, יא)

המהר"ל זצ"ל כותב בספרו "באר הגולה": כל תקנות, גזירות, סייגים ומנהגים שחידשו חכמינו בתורה שבעל פה מבטאים את רצון השי"ת ואותו רצון אינו מתגלה אלא במועד הנכון על ידי חכמי הדור. החכמים והצדיקים שבכל דור מהווים, אפוא, את התגלמותה של התורה שבעל פה שעל ידם יוצא רצון השי"ת מן המחשבה אל הפועל.

עלינו להבין שחכמינו הם העומדים על משמר התורה וכל אשר יורנו מחובתנו לקיים מאמרים ככתבם וכלשונם. הפירוש לפסוק "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך" הוא לעשות בדיוק כפי שיוורנו חכמינו. בקיום תורה ומצוות אין דרך ביניים, יש רק דרך אחת! לעיתים תזוזה קלה היא הגורמת למעבר ישיר ממצווה לעבירה ואף שבמבט הראשוני אין אנו נותנים דעתנו על כך. אמנם יש מצוות שאין כל קושי בקיומם ולא רק זאת אלא אנו אף

מקיימים אותן באהבה ובמסירות נפש, אך מאידך יש איסורים וחומרות שאנו לעיתים נאבקים כדי לשמרם כראוי ולעיתים אף נדרשת גבורה נפשית כדי להתמודד עימם.

סיפור נפלא אירע באשדוד, היכול ללמדנו מהי מסירות נפש אמתית.

בזמנו התחוללה "סערה גדולה" בארץ (ובריכוזים חרדיים בחו"ל) בעקבות הוראת רבנים לאסור את חבישת הפאות לנשים, שמקורן משיער הודי, לאחר מידע שהתקבל כי השערות שהנשים ההודיות גוזזות ונמכרות לתעשיית הפאות הן משמשות כ"חלק" מעבודה זרה וכמובן כל דבר שנעשתה בו ע"ז אסור ליהנות ממנו. סערה גדולה התחוללה, כאמור, ונשים שביררו את סוג השיער ממנו מורכבת פאותיהן הטבעיות או שהיו בספק לגביהן, נחפזו לשרוף אותן ובינתיים הלכו עם מטפחות ראש או כובעים כתחליף עד מציאת סוג פאה "כשר".

אחת הנשים, מורה במקצועה, שנהגה לחבוש פאה החליפה אותה במטפחת וכך היא הגיעה לכיתתה, כיתה ג', אותה חינכה. התלמידות הצעירות שעדיין לא הבינו כולן את סיבת השינוי במראה של המורה לא הגיבו. אחת התלמידות, ילדה בת תשע, אשר השינוי הפתיע אותה מאוד, העזה ושאלה את מורתה: "מדוע את מכסה את ראשך עם מטפחת?" המורה, שהופתעה מהשאלה, ואולי אף נבוכה ממנה, לא איבדה עשתונותיה והשיבה לה: "את בוודאי שמעת שהרבנים גילו שיש בפאות הנשים חשש שנעבדה בהן ע"ז, ועד שהדבר לא יובהר ויותר ע"י הרבנים, אסור לנו ללכת עם פאות. על כן כיוון שאסור לאישה נשואה לגלות שיערה כיסיתי ראשי במטפחת".

לפתע קמה הילדה ממקומה, ניגשה אל המורה, חיבקה אותה בחוזקה והחלה ממררת בבכי חסר מעצורים. "מדוע את בוכה?" נדהמה המורה. "קשה לי..." - מיררה הילדה בבכי. "אני לא מבינה... מה קשה לך? מילא לי קשה אבל לך? הפסיקי לבכות, תלמידה יקרה..." ביקשה המורה.

לתדהמת כולן, ללא אומר ודברים, הושיטה הילדה את ידה כלפי מעלה והסירה באחת את ה... פאה שהייתה על ראשה... בקול בוכים עמדה הילדה איתנה וסיפרה לחברותיה ולמורתה: "מזה שנה אני עוברת הקרנות בראשי עקב מחלתי וכל שערותי נשרו. השיער שבידי הוא פאה ולא שיערי הטבעי. כאשר סיפרה המורה עכשיו שיש חשש של ע"ז ורבנים אסרו לחבוש פאה, חשתי צמרמורת בכל גופי ולא יכולתי להישאר עם השיער הזה על ראשי אפילו עוד רגע אחד!". בקול חנוק מבכי אמרה לה המורה: "ילדתי, אולי לך מותר".

שצף של דמעות פרץ מעיני המורה וכל התלמידות, בכי שנמשך דקות ארוכות ואי אפשר היה לעוצרו. איזו מסירות נפש!!! ממש מסירות נפש!!!

בל נשכח שמדובר בילדה בת... תשע שנים, ילדה שעדיין אין לה חיוב מצוות ואין ספק כי היא יכלה למצוא לעצמה כל מיני היתרים מקילים מדוע עכשיו היא עדיין יכולה להישאר עם הפאה. ומה יקרה אם היא תשאיר את הפאה בבית, ובימים שעדיין לא נמצא הפתרון

ההלכתי היא לא תגיע לביה"ס או שתדאג לפאה חלופית סינטטית או המורכבת משיער מארץ אחרת. אין ספק כי זוהי גבורה נפשית שספק אם נשים צדקניות יכלו לעמוד בניסיון קשה זה.

אך זו כוונת הכתוב: "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" - בדברי חכמים אין דרך ביניים, יש ימין ויש שמאל. השאלה היא לאיזה כיוון אתה הולך. לוואי ואנו נלמד מילדה קטנה זו איך עובדים את ה' בתמימות, כיצד מקיימים את מצוותיו בלי לנטות כי הוא זה מ"כל אשר ירוך". אנו זקוקים לעוד הרבה תעצומות נפש כדי לעמוד בגבורה מעין זו. אנו בניסיונות יותר פשוטים מחפשים ומוצאים כל מיני "מסלולי היתרים וקולות של שעת הדחק" כדי להיחלץ ממצבים לא פשוטים.

הבה נחدد פסוק זה לנגד עינינו: לא תסור! לא תסור!

עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרוּךְ וְעַל הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר יֹאמְרוּ לְךָ תַּעֲשֶׂה. (יז,יא) (פינת מעשה רב)

זקני חכמי ווילנא היו מספרים, כי פעם אחת נזדקק הרה"ק הגר"א זצ"ל, להורות שאלה בהלכה אחת של איסור והיתר, והתחרט על זה כל ימיו.

ומעשה שהי' כך הי': בשכונתו של הגר"א גר חייט אחד, יהודי תמים וירא שמים. אבל עני ומטופל בילדים. והנה באחד מערבי שבתות של ימי החורף עלה בידי חייט זה, לקנות עוף לכבוד שבת. שחטו אצל אחד השובי"ם והביאו לביתו בלב שמח! אשת החייט הדיחה ומלחה את העוף ונחפזה לבשלו ותחבה כף של חלב לתוך קדירת הבשר, מבעוד יום. אבל מתוך פזיזות טעתה והתעוררה שאלה של תערובת בשר בחלב.

הלך החייט לבית הרב רבי שמואל, שהי' האב"ד לשאול חוות דעתו בשאלה זו, הדרך מדירתו של החייט לבית הרב הייתה רחוקה והיום קצר, והחייט עדיין לא בא חזרה. נזכרה אשת החייט כי כאן, בחצר זה, דר גם הגר"א זצ"ל, והלכה לשאול את השאלה מפיו, לבקשת האישה העני' נזדקק הגר"א לשאלה זו, ופסק לאיסור.

בינתיים חזר החייט מבית הרב ובשורת שמחה בפיו: הכל כשר. אשת החייט עמדה נבוכה ולא ידעה איך להתנהג. סיפרה את הדברים לבעלה, והלה חזר לבית המרא דאתרא רבי שמואל, וסיפר לו כי הגר"א פסק לחומרא והטריף.

נענה רבי שמואל, ואמר לו: לך לביתך ותאכל בשמחה את תבשילך ואני והגר"א נבוא יחד הערב לטעום מן המטעמים שהכינה אשתך. בליל שבת, אחר שקידש רבי שמואל על היין וסעד את לבו, נכנס לבית הגר"א ואמר לו מתוך דחילו ורחימו: מורי ורבי, עפר אני תחת כפות רגליו, אבל אני הנני מרא דאתרא, ומכיוון שאני הכשרתי את השאלה שנפלה בביתו של אותו חייט הדר בשכנתך, הלכה כמותי, וכדי שלא יחולל כבוד הרבנות אני מבקש את כבוד תורתו ללכת אתי יחד לבית החייט, ושנינו נטעום מתבשיל זה שהכשרתי. אם הרב דמתא דורש זאת ממני, השיב הגר"א, מחויב אני להיכנע לו, הבה נלך.

המה נכנסו לבית החייט ורבי שמואל צווה לתת להם לטעום מן התבשיל אשר הכינו לכבוד שבת, אשת החייט לקחה קערה וחתיכת עוף שבתוכה, להגיש לפני האורחים החשובים, אבל מתוך גילה ורעדה נכשלה בדרך הילוכה ונדנדה את המנורה של שבת, ונר אחד, נפל לתוך הקערה שהגישה לפני הגר"א. של חלב כל בני הבית נבהלו, ובתוכם גם רבי שמואל, הוא נגש אל הגר"א ואמר לו: יסלח לי מורי ורבי, מן השמים הוכיחו, כי טעיתי והלכה כמותו. לא ולא, החזיר הגר"א, מרא דאתרא שפסק להיתר, בוודאי הלכה כמותו, ומחויבים לשמוע בקולו, כמו שכתוב: הרי "על פי התורה אשר יורוך". אבל מכיוון שאני הוריתי לאיסור, לגבי דדי, תבשיל זה הוא בבחינת "שויא אנפשי' חתיכה דאיסורא", ומשום זה מנעוני מן השמים שלא אכשל אני בדבר שאסרתי.

"מְקַרְב אֲחִיד תְּשִׁים עֲלֶיךָ מֶלֶךְ" (יז, טו) (ברינה יקצורו עלון 218)

פירש רבנו ה'בן איש חי' זצ"ל, הנשמה הטהורה השוכנת באדם, חלק א-לוק' ממעל, הינה זכה וקדושה, ורוצה בטובתו של האדם, שיקיים תורה ומצוות, יזדכך ויזכה לשכר נצחי. עליה רמז הכתוב: "מְקַרְב אֲחִיד תְּשִׁים עֲלֶיךָ מֶלֶךְ" אותה תמליך על עצמך, היא תנהיגך ותורה לך את דרכך "מֶלֶךְ" ראשי תיבות: מח, לב, כליות. היא תשלוט על המח החושב, על הלב המרגיש ועל הכליות היועצות (ברכות סא.). "לא תוכל לתת עֲלֶיךָ אִישׁ נְכָרִי אֲשֶׁר לֹא אֲחִיךָ הוּא" אל תמליך על עצמך את היצר הרע, שהוא נכרי ומתנכר שבא מהסטרא אחרא (הצד האחר), אשר ידיחך מה' ויפסידך את שכרך לנצח.

"שום תשים עליך מלך" (יז, טו) (רבי צבי הכהן מרימנוב)

אומרת הגמרא (סנהדרין כב) "שתהא אימתו עליך". כשם שהמלך אינו מפחד מפני אדם, אלא מפני מלך מלכי המלכים, כך תהיה אימה זו עליך, שלא תתיירא משום אדם אלא מהקב"ה בלבד.

"לא תוכל לתת עליך איש נכרי" (יז, טו) (רבי יחזקאל משינווא)

כיצד יעלה על הדעת למנות איש נכרי למלך על ישראל? אלא שכשיש מחלוקת, גם זה אפשרי. כל צד רוצה שהגוי ייבחר, ובלבד שלא ייבחר המועמד של הצד שכנגד.

שום תשים עליך מלך (יז - ט"ז) (סיפורי צדיקים, עלון 164)

בלובלין היה יהודי פשוט שבכל ערב שבת לפני לכתו למרחץ היה קונה כמה מסרקות ומחלקם לעניים במרחץ. שמע על כך ה"חוזה" הקדוש מלובלין זיע"א ואמר: יהי חלקי עמו, מצוה גדולה בידו. נאמרו הדברים לפני הגאון רבי עזריאל מהחסידיים, והגיב מיד: יש ראייה "ראש הברזל" זיע"א שלא היה מהגמרא שאין זו מצוה, שכן הגמרא מספרת שדוד המלך עמד במרחץ ונצטער על שהוא ערום מן המצוות (מנחות מ"ג) ואם חלוקת מסרקות מצוה היא, הרי היה יכול לקנות כמה מסרקות ולחלקם לעניים. כשסיפרו ל"חוזה" את דברי רבי עזריאל, נענה ואמר: במחילת כבוד תורתו הגדולה, נעלמה ממנו משנה מפורשת: מלך אין

רואין אותו... כשהוא בבית המרחץ, שנאמר 'שום תשים עליך מלך' שתהא אימתו עליך" (סנהדרין ב, ה), ואם כן ודאי שדוד המלך התרחץ במרחץ נפרד, ומשום כך לא יכול היה לחלק מסרקות.

"רק לא ירבה לו סוסים ולא ישיב את העם מצרימה למען הרבות סוס" (יז, טז) (הח"ח חיוו ופעלו, חלק ג')

לכאורה קשה לשון הכתוב. הריהו פותח בלשון רבים: "סוסים", "ומסיים בלשון יחיד - "למען הרבות סוס"? תכונתו של האדם היא, שבפעם הראשונה לא יעבור עבירה בנקל. למשל, יהודי שומר שבת, שיועמד בפני ניסיון של התרשלות בשמירת שבת בשל ריווח זעום, ודאי יתגבר בקלות על ניסיון שכזה. ברם שונה הוא הדבר משהוא מצפה לרווחים גדולים בסכומים של אלפים - אז כבר ייתכן ששוב לא יעצור כח להתגבר על ניסיונו. לעומת זאת, לאחר שכבר פתח לעצמו פתח של חלול שבת, שוב עוון חלול שבת הופך בעיניו לבלתי נורא כל כך. "כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה נעשית לו כהיתר". קמעא קמעא יתדרדר מטה מטה עד שיגיע לידי כך שכדאי יהיה בעיניו לחלל שבת גם בגלל ריווח של פרוטה ופעמים אף לכשידע שיפסיד ממון. כלפי זאת מזהירה אותנו התורה בצוותה על מלך ישראל: "לא ירבה לו סוסים", שכן כרגיל בתחילה לא ישיב את העם מצרימה בשביל סוס אחד, תחילה יתאוה לרכוש סוסים רבים, לאחר מכן משנתפס לתאוה של רכישת הרבה סוסים נקל יהיה כבר בעיניו להשיב את העם מצרימה גם בשביל סוס אחד - "למען הרבות סוס".

"וכסף וזהב לא ירבה לו מאד" (יז, יז) [נתיבי אור]

כאשר אדם בעל ממדים מרזה תוך מאמצים כבירים, מבקש לשמור על משקלו - הוא מחשב כל דבר מאכל שמכניס אל פיו. הוא סופר קלוריות, ומקפיד להישקל מדי יום ביומו בכדי לוודא כי משקלו לא עלה חלילה. כאשר הוא מגלה תנודה בלתי רצויה במשקל כלפי מעלה - הוא ממחר להגיב בהתאם, וקובע את התפריט למחרת היום באופן אשר ישיב את האיזון על כנו.

ובכן, כך בדיוק צריך לעשות גם בעל התשובה... אדם אשר שב בתשובה, והוריד ממשקל העוונות הרובצים על נפשו - צריך לשמור על עצמו היטב בכדי שלא יחטא, ואינו יכול לעשות כל דבר... עליו להתנזר לחלוטין ממעשים העלולים לגרור אותו לחטא, ולגרור לו לשוב ולהעמיס עוונות על נשמתו! כמו כן, עליו להישקל מדי יום ביומו במשקל רוחני, ולבדוק היטב האם משקלם הרוחני של חטאיו לא עלה חלילה... אם מבחין הוא בתנודה במשקלו - עליו לברר מהן הסיבות לכך, להתאים את מעשיו כך שמפלט עונותיו ימשיך להיות בירידה מתמדת, וחלילה לא יעלה אפילו במעט!!

והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו (י"ז, י"ט)

נשואי האדמו"ר ה"פחד יצחק" מבאיאן ז"ע (בנו של הרה"ק רא"י מסדיגורא ז"ע) התקיימה בעיר חאטין שברוסיה, בהשתתפות רבבות מ ישראל. דבר שהותו ברוסיה של אביו נתפרסם בקרב השלטונות, לאחר שהולשן שעבר על החוק האוסר עליו מדרך כף רגל במדינתם (כידוע ומפורסם עניין בריחתו של הרה"ק מרוזין ומשפחתו מרוסיה, מחמת העלילה שהעלילו עליו). בגין כך נאלץ הרה"ק מסדיגורא לברוח משם, מיד למחרת החתונה.

השלטונות שגרו מברק למפקד הגבול, שיעצור את הרבי וימסרנו לידם. אולם העסקנים השקיעו מאמצים כבירים והצליחו לשחד את המפקד בסכום כסף גבוה, שלא יפרסם את תוכן המברק עד שהרבי יחצה את הגבול, ויתרץ עצמו בפני השלטונות, שהמברק הגיע לידו לאחר שהרבי כבר עבר את הגבול.

כשהגיע הרבי למעבר הגבול, עמדו במרפסת ביתם המפקד ואשתו לראותו. כשהחווה המפקד לאשתו כי זהו הרבי, אמרה לבעלה, כי הכל היה כדאי וראוי לעשות עבור בעל צורה טהורה כזו. אך דבר אחד אני מתפלאת – תהתה בפני בעלה – הייתכן שרבי כה גדול יפסע אפילו פסיעה אחת ללא 'בייביל' (ספר התנ"ך, בלשונם).

השיב לה המפקד אסביר לך, – רבי כזה אינו צריך 'בייביל', הוא בעצמו 'בייביל' ... משמשו של הרבי ששמע והבין את דו השיח של המפקד ואשתו, חזר ע"כ בפני הרבי. נענה הרבי ואמר, הלא דבר זה מפורש בתורה. בצווי למלך ישראל נאמר "והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו", ותמוה מדוע פתח בלשון נקבה, והיתה, וסיים בלשון זכר, בו. אלא הכוונה היא, והייתה עמו – המלך צריך להיות כ"כ מקושר בתוה"ק, עד - כדי וקרא בו שבו בעצמו – תקרא התורה, וראו כל עמי הארץ כי הוא בעצמו נהפך לספר תורה...

וַיָּתֵן לַכֹּהֵן הַזֶּזֶרַע וְהַלְחִיִּים וְהַקֶּבֶה (יח, ג.) (ספר המלבי"ם - "חייו ופועלו")

מסופר, כשהמלבי"ם התמנה להיות רב בבוקרשט, היו שם הרבה פרצות בדת. בדרשתו הראשונה לפני קהל, פתח ואמר: רבותי, בזמן שבית המקדש היה קיים, היה הכהן לוקח מ ישראל שלוש מתנות כהונה, הזרוע, הלחיים והקיבה. ידוע, כי בימינו התלמיד חכם הוא בבחינת כהן, וכמו שכתוב "ובאת אל הכהנים וכו' אשר יהיה בימים ההם", ודרשו חז"ל, אין לך אלא כהן שבימך. ובכן, גם עכשיו אני דורש מכם שלוש מתנות אלו, הזרוע - שתניחו תפילין בכל יום, הלחיים - שלא תגלחו פאות זקנכם, והקיבה - לשמור על הקיבה ממאכלות אסורות, ולא להכניס לתוכה חלילה מאכלי טריפה.

תמים תהיה עם ה' א-לקיך (י"ח י"ג) (שערי העיר 417)

הגאון רבי מנחם צבי ברלין סיפר בשם נכדו של החפץ חיים, למשפחת זקס, על רבן של ישראל מרן הגר"י קניבסקי זצ"ל בעל ה'קהילות יעקב'.

יום אחד הגיע גביר נודע לישיבת נובהרדוק, שעמדה בראשותו של הגאון רבי אברהם יפהן זצ"ל, וביקש ממנו שיציע בפניו את הבחור הטוב ביותר בישיבה, כחתן לבתו. אמר לו ראש הישיבה שייגש אל הבחור יעקב ישראל קניבסקי, והעיד שהוא הבחור הטוב ביותר. קרא הגביר לבחור זה, והחל לשאול אותו על השאיפות העומדות בפניו בבניית בית, על כל מה שכרוך בכך. הבחור השיב על כל השאלות בסגנון אחד, ואמר שהשאיפה שלו היא להגיע ל'יראת שמים'. זה מה שהוא רוצה להיות בעצמו, זה מה שהוא רוצה לראות באשתו לעתיד, וזה גם מה שהוא רוצה לראות בביתו. רק יראת שמים.

חזר הגביר אל ראש הישיבה, ואמר שהבחור שהצעת לי הוא 'תמים מיד'... שכן כל מה שהוא רוצה, זה רק יראת שמים. והיכן לימוד התורה שלו? היכן השאיפות בידיעת הש"ס?

ניגש הגר"א יפהן אל הבחור, מי שעתיד להיות רבן של כל בני הגולה, והציג בפניו את השגותיו של הגביר על כמה שהוא תמים מדי. נענה הגר"י והשיב: 'כמה תמים הוא הגביר הזה שהוא חושב שיש משהו בעולם חוץ מיראת שמים'! ...

"תמים תהיה עם ה' א-לקיך" (יח, יג) [שו"ע אר"ח ב]

פירש רבנו האלשיך הקדוש זצ"ל; יש השומרים תורה ומצוות בפרהסיא, בקהילה ובבית הכנסת, אולי אף בקרב משפחתם. אבל בהיותם לבדם ואין איש עמם, באין רואה, מקילים הם בדבר זה או אחר. לפיכך אמר הכתוב: "תמים תהיה" - תהא הנהגתך מושלמת, אפילו כאשר לא תהיה אלא - "עם ה' א-לקיך" ואין איש רואה. ונפסק ב'שלחן ערוך'; 'אל יאמר: "הנני בחדרי חדרים מי רואני"? כי הקדוש ברוך הוא מלוא כל הארץ כבודו'.

"תמים תהיה עם ה' א-לקיך" (יח, יג) (החפץ חיים)

מדייק הגה"ק בעל ה"חפץ חיים" זי"ע הכתוב מדגיש "עם ה' א-לוקיך" ללמדנו שעם ה' א-לוקיך עליך להיות תמים, אבל עם הבריות אין אתה צריך להתנהג בתמימות...

ומעשה שבאו והתלוננו בני ישיבה לפניו, על שאבדו הונם בעניין רע, כאשר סוחרים שנקשרו עמהם הוליכו אותם שולל.

השיבם ה"חפץ חיים": שכיון שהורגלתם כבני ישיבה ללכת בתמימות עם הקב"ה, סברתם בטעות שכן ראוי גם עם בשר ודם. ברם לא היא, כי הכתוב אומר "תמים תהיה עם ה' א-לקיך", עמו דייקא, ולא עם בני אדם...

שאלו פעם חסידיו של הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע את רבם: מה יותר חשוב "אדם גדול" או "תמים"? השיב להם: ודאי שתמים יותר חשוב! מכיוון שהרי אנחנו רואים כשיש לפנינו שתי חלות, והאחת גדולה ולא שלימה, והשנייה קטנה ושלימה, הדין הוא שצריכים לברך על הקטנה השלימה...

"תמים תהיה עם ה' א-לקיך" (ית, יג)

ומסופר על הרה"ק מראפשיץ זללה"ה שהיה מפורסם לחכם גדול, (וכן נחרט על מצבתו יחיד בדורו בחכמת א-לקים, וכל דבריו והתנהגותו היו בחכמה עמוקה), שפעם אחת אמר לו רבו הרה"ק החוזה מלובלין זללה"ה הלא כתיב תמים תהיה, ולא נאמר חכם תהיה, אמר לו הרה"ק מראפשיץ, בכדי להיות תמים צריך להיות חכם.

תמים תהיה עם ד' א-לוקיך (ית, יג).

פירוש רש"י התהלך עמו בתמימות ותצפה לו ולא תחקור אחר העתידות. החידושי הרי"ם מגור זי"ע המשיל פעם לפני הרבי ר' בונם מפרשיסחא זי"ע את המשל הזה על חוקרים ובלתי תמימים: משל לשר אחד שהיה לו סוס יקר מאד, והוא שמר אותו מכל משמר. פעם רכב עליו לעיר אחרת, הכניסו לאורווה ועל פתח האורווה העמיד שומר שישמור עליו שלא יגנבוהו. וכדי שהשומר לא יירדם, יעץ לו השר שיתעסק במחשבות שונות.

באישון הלילה קם השר ויצא אל השומר, ומצאו מתעמק במחשבותיו. על מה אתה חושב, שאלהו השר. ענה לו: אני מתעמק בשאלה: כשתוחבים מסמר בקיר היכן נעלם העץ שהיה מקודם במקום המסמר. יפה מאד, אמר השר, היטבת לחקור. עברו כמה שעות ושוב יצא השר אל השומר. על מה אתה חושב עכשיו, שאל השר, אני חושב, כאשר אוכלים את הכעך, להיכן נעלם החור. נפלא, אמר לו השר וחזר לישון. כעלות השחר מצא השר שוב את השומר טרוד במחשבותיו. על מה אתה חושב עכשיו, שאלו השר. אני חושב, איך אפשרי הדבר שהאורווה סגורה ואני יושב על יד הפתח במחשבותיי, ואיך נעלם הסוס.

הנמשל הוא, כשבן אדם עסוק בחקירותיו התפלות, בא יצר הרע וגונב ממנו את שכלו הישר.

תמים תהיה עם ד' א-לוקיך (ית, יג).

הקב"ה מקבל את התפילות הנאמרים בתמימות ובלב שלם. פעם נפגשו הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל מאפטא, הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב, הרה"ק רבי נפתלי צבי מרופשיץ ואתם הרה"ק רבי צבי הירש מרימנוב שהיה אז משמשו או כביטוי הנפוץ בפולין "משרתו" של רבי מנחם מנדל מרימנוב. שמע רבי צבי הירש את הרב מאפטא שואל את רבי נפתלי צבי איך מצאה חן בעיניך התפילה של ערב יום הכפורים? והתחיל לצחוק ורבי נפתלי צבי הצטרף לצחוקו. רצה רבי צבי הירש לדעת את פשר הצחוק ושאל את רבי נפתלי שעוד טרם היה רבי לפשר הדברים, סיפר לו:

בשנה זו הייתה גזירה קשה על בנות ישראל, נשים רבות נסתלקו ובפרט נשים מעוברות, איש כפרי אחד התפלל לפני העמוד את תפילת מנחה של ערב יום הכפורים ובהגיעו לתפילת "ברך עלינו" אמר "וברך נשותינו כנשים הטובות לברכה ברוך אתה ה' מברך הנשים" באומרו את המלים האלה פרץ היהודי הכפרי בבכי מר על גורלן של בנות ישראל, ובכיתו עשתה רושם רב בעליונים והמגפה נפסק.

"תמים תהיה עם ה' א-לקיך" (ית, יג) (מנורת זהב)

תשובה הינם ראשי תיבות של חמישה פסוקים: ת' - "תמים תהיה עם ... אלוקיך . ש' - "שויתי ה' לנגדי תמיד" (תהלים טז, ח . ו' - "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא יט, יח) ב' - "בכל דרכיך דעהו" (משלי ג, ו) ה' - "הצנע לכת עם א-לוקיך" (מיכה ו, ח .

"לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" (י"ט, י"א)

יש סיפור נפלא שפעם בא הרב מן שליט"א לרב חיים קנייבסקי בשאלה: אביו קנה לזקן אחד תפילין מהודרות וכעת הזקן נפטר, ואין הוא יודע אם האבא (שנפטר גם הוא) נתן לו זאת במתנה (ואז התפילין עוברים לילדים היורשים) או אולי נתן האבא את התפילין בהשאלה ואז הוא זוכה בהם?

תוך כדי דיבור הוא הוסיף: "ריב על התפילין בין האחים לא יהיה, כיון שאחד לא נורמאלי (חולה ה' ישמור) והוא פטור, ואחד נורמאלי אבל אינו מניח תפילין..."

הביט בו הרב קנייבסקי ואמר לו: ההיפך, איך אתה מבין?! זה ששוטה הוא הנורמאלי כיון שהוא שוטה איננו מניח תפילין כי הוא פטור. לעומתו, אחיו הבריא איננו נורמאלי שכן חייב הוא להניח תפילין ואינו עושה כן...

זו הסתכלות של דעת תורה - להביט לדבר בעין של תורה - זוהי דעת תורה!

"ואמר אליהם שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה על אויביכם אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם" [כ, ג]. אל תיראו! (ניצוצות).

ברוסיה הסובייטית התנהלה כידוע מערכה עקובה מדם נגד כל דבר שהזכיר אמונה ודת. הרבי הרי"צ מליובאוויטש זיע"א הקים מערכת אדירה של חסידים שליחים שמסרו את נפשם ויצאו להקים תלמודי תורה ומסגרות חינוך בכל מקום שבו סגרו השלטונות את בתי החינוך היהודיים. מלחמה זו הצילה למעשה את היהדות. רבים מאוד שנותרו יהודים ברוסיה חייבים את נשמתם לרי"צ ושליחיו, שלולי הם, היו הנערים נותרים ללא גרם יידישקייט מחמת הפחד.

באותה תקופה ישב הרי"צ בראש אסיפה של חסידים, שבה השתתפו בסתר גם אנשי המחלקה היהודית של המשטרה, היבסקציה שרדפו והלשינו על העוברים על החוקים הדרקוניים. הרבי הרי"צ ידע שהם התערבו בין הנאספים ולא חת אלא אמר את אשר לו,

דרבן וחיזק לשגר שליחים לכל פינה שבה נסגרו מסגרות חינוך יהודיות בהוראת השלטונות. השיחה ההיא הייתה מרגשת במיוחד ובה סיפר הרבי, שבעת שהחלה המלחמה על הדת בעלות הסובייטים לשלטון שאל את אביו שאלה בשתי מילים, "כמו ניקולאי?!" אביו הרבי הרש"ב זיע"א השיב לו שכן, "כמו ניקולאי!". "חסידים לא ידעו לפרש ולהבין אל נכון את השאלה והתשובה", אומר הגרש"ז גופין, "אך אני שמעתי על כך הסבר מיהודי שניצל על ידי שליחי חב"ד ברוסיה והתגורר עד לפני שלוש שנים בכפר חב"ד. הוא היה בן למשפחה יהודית חסידית ברוסיה, אך כשנסגרו בתי החינוך והייתה סכנת חיים הצילו אותו ה'חדרים', שהקימו במסירות נפש שליחי הרבי הרי"צ וכך הסביר החסיד: "עד לעלותו של ניקולאי לשמש כקיסרה של רוסיה הייתה המדינה נכשלת רבות במלחמות שונות. הסיבה לכך הייתה שכשיצאה פלוגת חיילים מאומנת אל הקרב ואחד החיילים נפגע ונפל מחיצי האויב, נתקפו כל החיילים בפחד, הותירו את ההרוג, נשקו וחפציו, ונמלטו. "למצביא ניקולאי היו שיטות חדשניות ומצליחות. הוא חנך את החיילים שכשאחד מהם נופל בקרב, איש אינו מסתובב, אף חייל אינו פונה לאחור ונמלט, אלא נוטלים את הנשק של החייל ההרוג וממשיכים בקרב. כך תמיד, גם כשנופל יותר מחייל אחד, אין לסגת לאחור, אלא להשתמש בנשק ובדרכי הפעולה שהותירו הנופלים. "וזה ששאל הרבי ריי"צ את אביו, 'כמו ניקולאי?' האם במלחמה הזו שאנו מתחילים בה עתה נגד עקירת האידישקייט עלינו לנהוג כמו בשיטתו של ניקולאי, למלא מיד את מקומו של חייל שנפל אפילו שזו סכנה רבתי? התשובה של האבא הייתה חיובית, אכן כן. ואכן, שליחו של הרי"צ בכל מקום ברוסיה הלכו ביודעין אל הסכנה להקים תלמודי תורה, לדאוג לחינוך ולשבת, למקוואות ולברית מילה. ברור שהם עשו ככל שביכולתם להישמר ולהיזהר, אך הרבה מאוד נתפסו, אחרים נורו במקום ואחרים נשלחו לגלויות קשות בסיביר וסביבותיה. מיד לאחר שנפלו בקרב על נשמות ישראל, נשלחו שליחים חדשים לאותו המקום למרות הסכנה. כך הצליחו לשמר את הגחלת, במסירות נפש בכוחות על אנושיים...

לא בכדי כונתה העיר קולאשי 'ירושלים של גרוזיה'. בעוד ברוב אזורי ברית המועצות ננעלו בתי הכנסת המקוואות נאטמו, השחיטה הכשרה נאסרה וקול התורה נדם, עיר זו, במערבה של גרוזיה, שקקה חיי תורה ויהדות. בזכות אומץ ליבם של 'חכמי' העדה ובזכות עמידתם העקשנית של פשוטי העם מול גזרות השלטון נותרו בתי הכנסת מלאים מפה אל פה וקול לימודים של הילדים, תינוקות של בית רבן, הוסיף להדהד בחוצות העיר. אך הנה באו ימים קשים גם על קולאשי. זה היה בחורף תשי"ג החודשים האחרונים למשטרו העריץ של סטלין. בהוראה מגבוה נסגרו כל בתי הכנסת בגרוזיה, ובכלל זה בקולאשי. שומרים חמושים הוצבו בפתחי בתי הכנסת הנעולים, כדי למנוע כל ניסיון להמרות את פי השלטון. יהודי קולאשי לא ידעו את נפשם ברוב כאב וצער.

הרב רפאל אלשווילי, תלמיד חכם צעיר כבן תשע עשרה, שלא מכבר נשא אישה, הטיל את עצמו למערכה. הוא היה תלמידו של חכם יעקב דברשווילי, שלמד בשעתו בישיבת 'תומכי תמימים' בכותאיס, ואף זכה להיות ב'יחידות' אצל אדמו"ר הרי"צ מליובאוויטש.

ממנו ספג את רוח מסירות הנפש שאינה יודעת פשרות. "אם אין מניחים לנו להתפלל בגלוי, נתפלל בסתר!", אמר למשתתפי אספת החירום, שהתכנסו כדי לטכס עצה. הטון ההחלטי שבו אמר את דבריו נסך תקווה ועידוד בלבבות הנוכחים.

עד מהרה נמצאו האנשים שהסכימו לשכן בביתם את בתי הכנסת המחתרתיים. מפה לאוזן נלחשו הכתובות, ויהודי קולאשי יכולים היו תוך נטילת סיכון לא מבוטל לשוב להתפלל במניין. גם בימים ובשבועות הבאים הוסיף הרב אלשווילי להיות הרוח החיה מאחורי ארגון התפילות. הוא התרוצץ מבית כנסת אחד למשנהו, בזה קרא בתורה, בשני עבר לפני התיבה, ובשלישי השמיע דברי חיזוק והתעוררות. העובדה שבאותם ימים עדיין לא נשא בתפקיד רבני רשמי בקהילה, הקלה עליו את המלאכה. בשעה שעיניהם הבולשות של השלטונות היו נתונות למעקב אחר ה'חכמים' הידועים והמוכרים לכל, איש לא נתן את דעתו למעשיו של הצעיר הזה. אולם לא חלף זמן רב ומידע מפליל על מעשיו של הרב הצעיר והנמרץ החל לזלוג החוצה ולהגיע לידיעת המשטרה החשאית. בהגיע פורים של אותה שנה הגיעה גם פעילותו של הרב אלשווילי לשיא. בליל פורים וביום שלמחרת קרא את המגילה בעשרה בתי כנסת מחתרתיים. בדיעבד התברר כי זה היה בבחינת הקש ששבר את גב הגמל. ימים אחדים לאחר מכן הוא זומן לחקירה במשרדי הבולשת. "נודע לנו כי מתנהלות תפילות ציבוריות בבתים פרטיים", פתח ואמר חוקר אחד. "אנו יודעים על כעשרה בתי כנסת כאלה", אמר חוקר שני. "ממידע אמין ביותר שהגיע לידינו, אתה פעיל מאוד בכל בתי הכנסת הבלתי חוקיים האלו", הוסיף החוקר בנימת האשמה. "אתה מנהל התפילות ואף נואם נאומים חתרניים באוזני המתפללים". שני החוקרים נתנו ברב אלשווילי מבט חד ומאיים. "מה יש לך לומר להגנתך?", הגביה החוקר הראשון את קולו. השניים ציפו מן הסתם כי הרב הצעיר יכחיש את האשמות נגדו, ימעיט בערכן או לפחות ינסה להצטדק. נקל אפוא לשער את התדהמה שאחזה בהם למשמע תשובתו. "טועים אתם", אמר להם. "לא עשרה אלא כעשרים בתי כנסת פועלים ברחבי העיר. ובקרוב כך אני מקווה יהיו שלושים בתי כנסת ואף יותר". החוקרים הסמיקו מזעם וניכר היה עליהם כי הם מתקשים להאמין למשמע אוזניהם.

הרב אלשווילי לא הסתפק בכך. "תורת ישראל נמשלה לאש", המשיך ואמר, "כדברי הפסוק 'מימינו אש דת למו'. אילו הנחתם לנו להתפלל ולעבוד את בוראנו בשקט ובשלווה, היינו עושים זאת בבית כנסת אחד גדול ומרכזי, כפי שנהגנו מאז ומתמיד. אך כאשר אתם מצרים את צעדינו ונועלים את בית הכנסת שלנו, אתם משחקים ב'אש'. וכשאדם תופס בידו גחלת בוערת ומנסה להטחה בארץ כדי לכבותה, ניתזים ממנה גצים בוערים לכל עבר ומציתים בערות נוספות. הלוא תראו במו עיניכם כי אך סגרתם בית כנסת וכבר צצו במקומו עשרות בתי כנסת חדשים..."

דבריו של הרב הצעיר הממו את שני החוקרים. בתום החקירה הקצרה שחררוהו לביתו. לא חלף זמן רב ובח' באייר באותה שנה שבה והותרה פתיחתם של בתי הכנסת ברחבי גרוזיה. יום זה, אגב, נחוג עד היום בקרב יהודי קולאשי, שאף נוהגים שלא לומר בו 'תחנון'.

שמו של הרב הצעיר הלך לפניו, וכעבור זמן קצר נבחר לרבם הראשי של יהודי גורי (עיר הולדתו של סטלין שר"י). פעילותו הנמרצת להחייאת חיי תורה ויהדות בעיר זו זימנו לו לא מעט התנגשויות עם השלטונות. מכולן יצא בחסדי השי"ת בזכות מסירות נפשו לשם שמים וידו על העליונה.

לאחר כחמש שנות רבנות ופעילות בגורי, שב לעיר הולדתו קולאשי, הפעם כרבה הראשי וכמנהיגה הנערץ של הקהילה היהודית בעיר. תפקיד זה מילא עד עלותו לארץ בתשל"ב בראש קבוצה גדולה של יהודי עירו. כאן בארץ שימש 'חכם' רפאל אלשווילי רבה הראשי של יהדות גרוזיה, עד פטירתו בכ"ג בסיון תשס"ה.

כי ה' א-לוקיכם ההולך עמכם להלחם לכם עם איביכם להושיע אתכם (כ,ד) (ישא ברכה גיליון 434)

פעמים לא מעטות, שומעים אנו לדאבוננו טענות שונות ומשונות כלפי בני התורה, אוצר כלי חמדה, מדוע אינם "נושאים בנטל", ויש המוסיפים ופוסקים את פסקתם "אוכלי חינם", ושומה עלינו לתת מענה בבחינת "מענה רך ישיב חימה!". וגם אם לכופרים לא יועילו התשובות, דברי תורה צריכים חיזוק ולחזק את עצמנו ובני התורה הסלתא דשמנא אשר בקרבנו אליהם בעיקר עינינו מועדות!

ונקדים בסיפור שהביא ב"חשקת התורה" על הרב מבריסק זצ"ל, שכאשר חיתן את בנו יחד עם ביתו של אחד משועי הארץ, נגיד גדול שנתן והתחייב בנדוניא שמנה "מנה הראויה להתכבד", הרגיש הרב מבריסק שבנו לפי דרגתו הרמה זחה דעתו עליו, פנה אליו אביו ואמר לו אל תחשוב שקיבלת כזאת נדוניה בגלל חוכמתך, אין זאת אלא שהעשיר רצה להשתדך עמי! ולכן הוזיל מכיסו ממיטב כספו וזהבו! הבן, פנה אל אביו וביקש את הרשות לשאול "אם כן הדברים, אזי הנדוניא מעטה מידי, אין זאת לפי כבודו וחוכמתו הרמה של אבי היקר!". לרב מבריסק, גם לזאת הטענה הייתה תשובה ברורה וחדה "אמת, הצדק עמך בני, אך מה לעשות שאתה עומד באמצע" (דהיינו בגללך המעיטו את הנדוניא...).

ואמר הרב שלזינגר זצ"ל שכך היא התשובה כלפי כל אותם שטענו במלחמות, מדוע בני התורה אינם נוטלים חלק, וכאשר ניצחו בעת קום המדינה כנגד השכל וההיגיון, והניפו דגל ה"כוחי ועוצם ידי" ופערו פיהם כנגד לומדי התורה, והתשובה אליהם כתב ב"חשקת התורה" היא ברורה וחדה – הניצחונות היו בגלל המחנות הגדול, דהיינו לומדי התורה ושומריה, אולם לפי המחנות הנדוניה הייתה אמורה להיותה רבה יותר גדולה, דהיינו שלא יהיו הרוגים כלל ועיקר "וכל כוחותינו, ללא יוצא מן הכלל – שבו בשלום", אך מה לעשות ויד הכופרים באמצע – פורקי העול שעוד מעיזים לצחצח את חרבות לשונם, כנגד לומדי התורה ובעזות פנים עוד מתריסים כנגדם וטוענים "אוכלי חינם", וממילא בגלל אותם פורקי עול, נאלצים אנו לשלם בדמים יקרים תרתי משמע, בחורי ישראל היקרים הי"ד שנקטפו בעודם באיבם!!!

[במאמר מוסגר חשוב לציין שאין כוונתנו להמעט מערכם של החיילים שמוסרים את נפשם כפשוטו על משמר ארצנו הקדושה, אלא כנגד עוכרי התורה שמזלזלים בחלקם של בני התורה בשמירה על הארץ].

בפרשתנו קוראים אנו כיצד הייתה מתבצעת המלחמה לפי דעת תורתנו הקדושה לאחר שהיה נערך ניפוי כללי משורות הלוחמים, בנה בית ולא חנכו, נטע כרם ולא חיללו, ארש אישה ולא לקחה, מוסיפים הפסוקים ונותנים פטור, הבה נקשיב היטב למי, "מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו וגו' ", וביאר רבי יוסי הגלילי דהירא הכוונה למי שירא ומפחד בגלל שיש לו עבירות בידו! והדברים נפלאים ואותנו לחשבון נפש נוקב תובעים, אין הניצחון תלוי בכוחו ועוצמתו הפיזית של החייל, לא ולא, צריך להיות נקיים מעבירות, זוהי הדרך וזוהי הערובה לניצחון במלחמה!

מעתה אף אנו נקה שיניהם, מדוע באמת אינכם נושאים בנטל דהיינו בקיום התורה והמצוות! "אוכלי חינם"? אף בזאת "זכיתם" לכוון אל עצמכם ואל חובתכם! והניצחון בקרב? את בני התורה על כיסא המלוכה הרימו אל על!!! ואל בני התורה היקרים מפז, נחתום בהבטחת התורה הקדושה: "כי ה' א-לוקיכם ההולך עימכם להלחם לכם עם אויבכם להושיע אתכם!".

נתחזק באהבת התורה הקדושה בלימודה וקיום מצוותיה בשמחה ובטוב לבב, ונזכה לטובה וברכה בזה ובבא!

"מי האיש" (כ, ה') (הגה"צ רבי יעקב גלינסקי זצ"ל – והגדת, דברים)

מצינו שלפני היציאה למלחמה מודיעים השוטרים: "מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו... וישוב לביתו, פן ימות במלחמה ואיש אחר יחנכו. ומי האיש אשר נטע כרם ולא חללו ילך... לביתו, פן ימות במלחמה ואיש אחר יחללו. ומי האיש אשר ארש אישה ולא לקחה ילך... לביתו, פן ימות במלחמה ואיש אחר יקחנה". ואינו מובן, אם ימות במלחמה, מה לי אם אחר יחנך את ביתו ויחלל כרמו, ובעניין ארוסתו, האם רוצה הוא שתישאר עגונה כל ימיה?! וכתב רש"י: ודבר של עגמת נפש היא זה. מה כוונת רש"י?

באורים רבים נאמרו. אומר לכם כיצד אנחנו למדנו: כשאדם הולך למות, חלילה, עליו לחשוב על תשובה, להיפרד מהפרוזדור כדי להיכנס לטרקלין. אבוי לו, רע ומר הוא, אם המחשבות שלו סובבות באותה עת סביב הבית, הכרם או האישה שארס. כיוצא בכך אמרו רבותינו שהמוות בצמא נורא יותר ממיתות אחרות. ומדוע, משום שבמקום לחשב חשבון הנפש, לשוב בתשובה ולדבק בבורא, חושבים אך ורק על לגימת מים.

ספר לי הרב ש"ך זצ"ל: בסלוצק היה יהודי קמצן שהכל רחמו עליו בשל קמצנותו. רבנו תם כותב ב"ספר הישר" שהקמצנות היא הפתח לכל המידות הרעות ומעוותת כל מבטו. לבש אותו אדם קרעים וניזון משאריות מזון מעפש והזניח דירתו ובריאותו עד

שחלה ונטה למות. קראו למניין שיהיה נוכח בשעת יציאת נשמתו ויקרא עמו קריאת שמע בהיפרדו מהעולם, והרב שך היה אחד מבני המניין.

בשארית כוחותיו אמר לאיש החברה קדישא שהתכריכים שלו ושקית מעפר ארץ ישראל שהכין לעצמו, מנחים בכספת. אותה כספת בה אגר עשרות בשנים את כל כספו. והיכן מפתח הכספת? שאל האיש. אצלי, לחש הגוסס. האוכל לקבלו? שאל האיש. במאמץ עילאי הושיט הלה ידו לכיסו, שלה את המפתח והושיטו בית רועדת. שלח איש החברה קדישא ידו לטול את המפתח, והגוסס זעק במחאה: אבער ס'איז דאך מיינע! אבל הרי זה שלי... ויצאה נשמתו ב"מיינע"...

ונוסיף ונאמר שככל שעצוב ומעורר רחמים שהאדם חושב ברגע האחרון של חייו על רכושו, עצוב ומעורר רחמים שבעתיים כשהוא חושב כל חייו על רכושו. ועוד רעיון למדנו מכאן: מלחמה היא מקום סכנה, עלולים למות בה, ועל מנת כן יוצאים אליה. אבל אם ארש אישה, כואב לו שבעתיים למות. ומדוע, משום שאם ימות תינשא לאדם אחר. לא מובן. הוא ימות, ועקרונית מוכן הוא לכך, אבל לא אם איש אחר יקחנה לאחר מותו. וכי מה רצונו? שבגלל שהתארסה לחיל שנפל תישאר עגונה עד סוף ימיה?! מה אכפת לך, אתה מת, מה אכפת לך שהיא תמצא את אשרה?!

לא. למות מוכן הוא, אבל לא שמישהו אחר ירוויח מכך. כאלו אנחנו, התורה העידה בנו שכך טיבו וטבעו של אדם: זה שהפסדת, זו חצי צרה. אבל שהאחר הרוויח, זו צרה צרורה.

והקדמונים משלו משל. חמד וקנאי הלכו יחדיו, פגש בהם מלך אחד. אמר להם: "אחד מכם יבקש ממני דבר, ואתן לו משאלתו. אך ידע, שלחברו אתן כפלים". לא הסכים הקנאי לבקש, כי אז יקבל חברו כפלים ויקנא בו. מוטב שהחומד יבקש כהשגות חמדתו, והוא יקבל בכפלים. החומד גם הוא לא רצה לבקש. כי ככל שיבקש ויקבל הרי חברו יקבל כפלים, ויתייסר בחמדתו. והמלך עומד ומחייך. מראש צפה זאת... טוב, אמר, אם איש מכם אינו מבקש, אמשוך בדרכי. הבינו שבחמדתם ובקנאתם יפסידו הכל, דחק החומד בקנאי: שאל כבר משאלתך. טוב, נענה בהשלמה, אבקש שינקרו לי עין אחת...

חודש אלול: מוסר לחיים (הגר"י לוינשטיין זצ"ל)

אצלנו נעשה ה"אלול" הפקר ושוב אין פוחדים ממנו כמו בשנים קדמוניות! – דברים חוצבים אלו אמר הגר"י לוינשטיין זצ"ל באחת משיחותיו – כל אדם בטוח במצוותיו ובמעשיו ואינו רואה סיבה על מה יש לו לשוב. התחושה הזאת נובעת מההרגשה שהנה חלפה לה שנה שבה הוא זכה לכל טוב וממילא כנראה הקב"ה מחל לו על כל עוונותיו ואין סיבה שהוא לא ימחל לו השנה, וגם אם היו קשיים פה ושם אז זה לא נורא כל כך... היצר יודע במה חלש האדם, כוחו הוא בעיות הדין. הוא יודע לתת תחושה טובה, הרגשה נעימה שהנה עברה שנה שלמה ולא קרה שום אסון גדול ונורא, ותהיה בטוח שגם השנה הקרובה הבעל"ט תהיה כזאת ואין שום סיבה שיתרחש בשנה זו איזה קושי שלא תוכל לעמוד בו.

כוחו של היצר הוא בתשלום מידי בבחינת "צ'ק מזומן" – הנאות עכשוויות, הצעותיו מפתות וקשה מאוד שלא ליפול ברשותו.

לב אבות על בנים (הרה"ח ר' אברהם פנחס ברייער שליט"א)

עומדים אנו בשערי חודש אלול, פותח ואומר לי אברך צעיר, ואולי יש באמתחתך ווארט שאוכל גם לומר לילדים שלי (וגם לעצמי...) על מעת התפילה, בימי התפילה הסליחות והרחמים.

עניתי ואמרתי לו: יש 'וארט' ששווה לחזור עליו בסעודת שבת. יש 'וארט' שיכול אף לשמש כבסיס להרצאה שלימה. אך יש 'וארט' שפשוט מדבר אליך... ווארט שמשנה לך משהו בראש. 'וארט' שגורם לך סדק במעגל המחשבה, 'וארט' שגורם לך לחשוב על דברים מחדש...

רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע מסביר מדוע "תפילה עושה מחצה", כי לכאורה ממה נפשך אם בכוחה של תפילה לפעול, שיפעל הכול, ואם לא שלא יפעל כלום, מה אם כן העניין ב'מחצה'? ומסביר זאת ביסוד עצום האומר כך: לעולם, בכוחה של תפילה לפעול הכול, מאה אחוז! לא פחות, ואלא הסיבה שהיא פועלת רק מחצה היא בגלל שאנחנו מבקשים רק על המחצה....

וננסה להסביר את הדברים. בדרך העולם אם התרמת גביר בסכום גבוה, אין זה מן הראוי להתרימו שוב מיד למחרת לצורך עניין אחר. זה פשוט לא יפה ולא לא מנומס, וגם אין סיכוי שהנדיב יתייחס לבקשה. כשרק אתמול התרמנו אותו לעניין אחר... והנה המציאות היא, שאנו רגילים להתייחס אל הקב"ה כאל איזה "גביר"... כשאנחנו מתפללים ומבקשים אנו מתביישים לבקש על הכול. אנו נוטים לבקש רק על הדחוף והחשוב. אדם מן השורה מתבייש לבקש שיהיה לו בית יפה הכולל כל טוב וטוב. אפילו כשבתוך תוכו בליבו פנימה הוא מאד רוצה זאת, והוא יודע שעדיין אינו בדרגת 'מסתפק במועט'. אדם מהשורה גם יתבייש לבקש על דברים שהוא רוצה אם לא ברור לו שאלו דברים שהוא חייב ומוכרח. וכל זאת למה? התשובה היא: כי אנו חשים שזה פשוט לא יפה.. יש אנשים רעבים ללחם, ואני יבקש מותרות..?! מספיק שאני בריא ויש לי בית וילדים ...

יש גם פעמים שאנחנו עושים כאילו עסק עם הקב"ה. אנו מסכמים אתו שאם העניין הבריאותי יסתדר שוב לא ננדנד לו על כל מיני עניינים שוליים כדירה יותר גדולה. ואם הבן יתקבל לשיבה, לא נקטר תקופה על הקושי בפרנסה. ולמה? כי יש לנו את הדימוי והמשל כמו אצל עשיר בשר-ודם, שיש גבול כמה אפשר לבקש...

הכל יכול והטוב ומטיב

וזה מה שאומר רבי צדוק, זה פשוט טעות! הקב"ה הוא אבא טוב ורחום, אבא שרוצה שיהיה לנו הכי טוב בעולם, אבא שיכול לתת לנו. הוא אינו מוגבל, והוא גם רוצה לתת שהרי מדרך הטוב להיטיב. הוא רק מחכה שנבקש ונבקש - "הקב"ה מתאוה לתפילתם של

צדיקים". זהו העומק הטמון בדברי רבי צדוק: אנחנו נענים במחצה, כי אנחנו מבקשים רק מחצה... אם היינו מבקשים הכל היינו מקבלים את הכל...

ישנה אמונה טפילה האומרת שלא יתכן שיהיה הכול טוב, תמיד חייב להיות גם בעיות או קשיים. לפי אמונה זו אנו נוטים לחשוב בלב, שכדאי להשאיר את המצב כמו שהוא, עם הקשיים הקיימים כדי שלא נצטרך להתמודד עם בעיות חדשות במקום אחר.. כי אם גם הבעיה הזאת גם תסתדר, אז מה, אז הכול יהיה בסדר?! לא יתכן... לכן אנו בוחרים להשאיר את המצב כמו שהוא, כדי לא להרוס במקום אחר... וזו טעות איומה. מי קבע שלא יכול להיות לאדם הכול טוב, הרבש"ע הוא כל יכול, בכוחו לתת לכל יהודי את כל הטוב שבעולם.... ואם רצונו יתב"ש שנתמודד אזי שהוא יקבע זאת.

אמונה = אימון-אומן

ידוע שלשורש המילה "אמונה" ישנה שתי משמעויות: אמונה מלשון – המשכה, ואמונה מלשון – אימון. כפי איך שאנחנו מתייחסים לאמונה כך היא משפיעה עלינו. אם נאמין שבכל מצב טוב חייב להיות גם רע. אז זה האימון שיש בנו כלפי הקב"ה וח"ו זה מה שאנו ממשיכים עלינו לצערנו.. אנחנו חייבים לשנות טעות חשיבה זו, אנו מצדנו נבקש ונדבר לרבש"ע כילד לאבא, נדבר ונבקש על הכול על הפרנסה, ועל הבריאות על נחת ושלוש בית על שמחה וסיפוק וה', יעשה הטוב בענינו למה אנחנו צריכים להיות אלו המחליטים מה לקצץ לנו?! נכון, אדם לעמל יולד. אך לא עלינו להחליט במה לעמול ועם מה להתמודד.

להתפלל באמת

אמרתי לו לאותו אברך, אמור לעצמך ולילדיך: בואו נתחיל להתפלל באמת. קרוב ה' לכל קוראיו - לכל אשר יקראו 'באמת', כי הקב"ה אוהב את האמת, פירושו של דבר, הוא אוהב שאומרים לו את האמת מה אנחנו אוהבים ומה אנחנו רוצים. הקב"ה לא אוהב שמבקשים ממנו משהו אחד כשבלב עמוק רוצים משהו אחר, הוא גם לא רוצה חצאי בקשות כשאנו מבקשים על דבר ובלב רוצים עוד משהו...

החידושי הר"ם מסביר תופעה ממעניינת אנו רואים לפעמים אנשים פשוטים שביקשו ושאלו לעושר וזכו לכך, בעוד שרבים וטובים גם רוצים ומבקשים ולא נענים. והוא מסביר כך: יהודי פשוט שרוצה עושר מבקש על כך בלי בושה, הוא מבקש: אבא שבשמים מה אכפת לך תן לי מיליון דולר אני אוהב כסף זה יעשה לי טוב ... בעוד שיהודי רציני יותר מתבייש שהקב"ה יראה שהוא רוצה כסף, הוא מתבייש שכעת יתגלה שהוא שקוע בגשמיות, אז הוא מתחיל למרוח את הנושא והוא מספר לרבש"ע שהוא רוצה את הכסף כדי לגדל את הילדים, או כדי להקים מוסדות, הוא לא אומר את האמת שהוא רוצה פשוט כסף...

תפילה כזאת היא לא תפילה באמת, היא תפילה מהשפה ולחוץ, משהו מצופה ולכן היא לא נענית..

על הכול עם הכול יכול

הדברים חשובים בכל מצב ובכל זמן, אך חשובים במיוחד בתפקידנו כהורים. כמה פעמים אנחנו מרגישים חסרי אונים, מרוקנים, בלי כוח, בלי שליטה, היינו רוצים שדברים ישתנו שהעניינים יתקדמו, זה הזמן להתחיל לדבר על הכול עם הכול יכול, לספר ולתאר את כל הקשיים, את כל הרצונות את הצורכים את הרצון להתקדם את הדברים הנעימים פחות והנעימים יותר. כל אחד בנקודה שלו וקרוב ה' לכל קוראיו....

לרוקן אמבטיה בשפיות (הרב גד שכטמן)

"שמא תאמר לי באיזו דרך בודקים כאן את רמת בריאותו הנפשית של המאושפז ומחליטים כיצד להעניק לו טיפול?", שאל המפקח האזורי על בתי החולים הפסיכיאטריים את מנהל בית החולים ממנו בא להתרשם. "אווו", התלהב המנהל. לשאלה כזו חיכה על מנת שיוכל לנפח את חזהו בגאווה. "פיתחנו שיטה ייחודית בכדי לדעת באיזה מצב נפשי נמצא המאובחן שלפנינו. אנו ממלאים אמבטיה עד גדותיה, נותנים בידו מזלג, כפית, כוס ודלי. המשימה שניתנת לו היא - לרוקן את האמבטיה באמצעים העומדים לרשותו". "זה נשמע נהדר", היה תורו של המפקח להתלהב. "בוודאי עוקבים אתם לראות האם יבחר במזלג, בכפית, בכוס או בדלי על מנת לרוקן את האמבטיה, וכשמטופל משתמש בדלי - אין מקומו אצלכם. כי מנת המשכל שלו תקינה לחלוטין". "צר לי לאכזב אותך אדוני המפקח", כחכח מנהל בית החולים בגרונו, "דומני שגם אתה צריך לעבור אצלנו טיפול קטן". "מה?", לא האמין המפקח למשמע אוזניו. "אני?! מה לא טוב במה שאמרתי?". "אדם שנפשו בריאה", נד המנהל בראשו, "מוציא את הפקק האוטם את חור הניקוז וכך מרוקן את האמבטיה..."

***

בתחילת חודש אלול בדרך כלל קוראים בתורה פרשת 'שופטים', ומילותיה הראשונות של התורה בפרשה זו אכן דורשות מאתנו להעמיד פיקוח ומשמר הדוק על כל שערי הערים והמדינה, על מנת לוודא שכל המתרחש בשטח שיפוטן נעשה על פי הצדק והמשפט.

בדרך רמז ידוע בשם צדיקים שהפתחים והשערים בהם צריכים אנו לשים שופטים, הם שערי הגוף ופתחיו: אוזניים, עיניים, אף ופה. להיווכח ולדעת שכל התוכן ששומע, רואה, מדבר ואף נושם האדם - הכל נעשה בצורה טובה ומבוקרת והוא אינו נחשף לתכנים שיחוללו שמות בנשמתו הטהורה, ויגרו את חושיו ועצביו בצורה מופרזת והרסנית.

אין מתאים מפרשה זו להתחיל בה את תהליך התשובה שנמשך ארבעים יום מאלול ועד יום הכיפורים על מנת להוכיח לקב"ה שאנו רוצים באמת לשוב אליו, השינוי שאנו עושים הינו רציני ומקבל תקופה מכובדת של ארבעים ימים בהם אנו משתדלים מעבר להרגלנו ומקווים שהשינויים אותם אנו רוצים להכניס לשגרה - יתקבעו בנפשנו למשך כל חיינו.

בית או מקום שלא טופח ותוחזק כנדרש, מעלה אבק וחלודה אט אט, עד למצב שבו צריכים לשקול עד כמה כדאי לתקן את הקיים מאשר להשקיע בחדש. דבר זה נכון לגבי הרבה חפצים ומקומות. אך ישנם יוצאים מן הכלל בהם משקיעים בשימור, יעלה ככל שיעלה: חפצים שאין כמותם בעולם כולו וגם אם נשחזר אותם הרי שבידינו יהיה העתק אבל לא מקור.

נשמתו של כל יהודי הינה ייחודית! אין כמותה בכל העולם כולו, לא הייתה כמותה ולא תהיה כמותה. לכל אחד יש תפקיד שעליו להשלים בפסיפס הא-לוקי המרהיב מאז אדם הראשון ועד ביאת משיח שאז יתבצע התיקון השלם. יהודי אי אפשר להחליף, חייבים להשקיע בשיפוצו וניקיונו...

מזלו של חודש אלול "בתולה". במשנה מוצאים אנו מושג של "קרקע בתולה", דהיינו קרקע שלא נחפרה מעולם. אך לאחר שנחרשה הקרקע או חפרו בה לצורך מסוים - איבדה הקרקע את שם התואר שלה ואינה בתולה עוד. מזלו של החודש מרמז לנו, כך כותבים הספרים הקדושים, שכוחה של התשובה חזק עד כדי להשיב את המצב לקדמותו. אפילו למצב שהיה קודם החטא עד שלא נשאר סימן ורושם מהחטא שנעשה.

***

לכאורה, תשובה אמתית אינה ניתנת לביצוע. במשך כל ימות השנה לא הקפדנו במיוחד על גדרי התורה ומצוותיה, כל אחד בתחום שבו גבר עליו יצרו. איך נוכל בפרק זמן של ארבעים יום לתקן את מה שקלקלנו ולהוסיף על כך עוד קבלה או התחזקות טובה למשך השנה החדשה?

הסוד נעוץ בכך שבמקום להוציא בכפות וכוסות את כל החטאים והלכלוך שאגרה נשמתנו בשקדנות וחריצות בפיקודו של גנרל יצר הרע, ביכולתנו לפתור את הבעיה בצורה פשוטה בהרבה: לפתוח את הפקק האוטם את האמבטיה וכל הזוהמה תתנקה בשניות ותישטף החוצה... במקום להשקיע בתיקון מידות רבות; בחיזוק בלימוד התורה; בשלום הבית; ביחס לילדים ולזולת - יכולים אנו לנצל את החודש הנעלה שלפנינו, אלול, על מנת לפתוח את הפקק האוטם את ליבנו ובבת אחת נתנקה מהלכלוך ונאחז בבורא עולם באמצעות תשובה מאהבה.

מדידה במידת הרחמים 'אלול'. (יחיאל מיכל מונדרוביץ)

הבריאה מתעוררת לתשובה. מתנה נפלאה העניק לנו הקב"ה, והיא סגולת התשובה, המבשרת התחלות חדשות. התשובה הופכת את השָׁנוּא לפני המקום, את המשוקץ המרוחק והתועבה של אתמול, לבריה חדשה, עד שהוא היום אהוב ונחמד קרוב וידיד, כלשון הרמב"ם (הל' תשובה פ"ז). חייבים להאמין בכוחה של תשובה. להאמין שהחטאים מתלבנים כשלג וכצמר. 'דף חדש' איננו סיסמא כי אם מציאות. האמונה בכוח התשובה היא ביחס למעשינו בלבד, אלא בעיקר כלפי זולתנו, שגם הם התחדשו וְהִתְנַקּוּ. משתלם

להתייחס לאחרים בסולחנות כי בכך מציבים לימיננו את מידת הרחמים, שְׁתַּסְנֶגֶר עלינו ביום דין. סנגורן של ישראל כתב בראש פרשתנו, פרשת שופטים בקדושת לוי, כי האדם, באופן דינו את האחר, קובע לעצמו היאך יִשְׁפֹּט הוא בראש השנה. הדין אחרים לכף זכות, המביט בעין טובה על השונה ממך כמו על הדומה לך, מעורר למעלה מידת הרחמים וזכות, כי במידה שאדם מודד - מודדין לו, וַיֵּצֵא זכאי בדינו !

שנת לימודים חדשה. התלמידים כולם באים עם תקוות חדשות, רוויים שיחות עידוד מצד הוריהם, המשוועים אף הם לצוהר שייפתח עבור בניהם. הִבָּה נרענן את האקלים, ניצור 'למידה חווייתית' המביאה בְּשׁוֹרֶת התחדשות. נשתף ונקשיב לתלמידים, נכוונם להעמיק, לחקור ולפַתַח מחשבה. זהו כוחו של אלול ! להזניח את הישן, הכושל והעייף, ולחדש דף נקי של לימוד זכות ותקווה. לתור אחר מעלות הזולת ולגלות את אישיותו הייחודית. חבל שבסוף שנה הבאה נאמר על ילד בכיתה 'אילו ידעתי עליו ש...' לְמַד את נפש תלמידך! בעולם הטכני וְהַמְתוּעֵשׂ של היום צמאים כולם לחיוך אנושי, לחום רוחני הממיס כל קושי .

דרוש נפלא מצאנו בשלהי פרשתנו בדין עגלה ערופה. נמצא הרוג! רצח בארץ ישראל! זקני בית דין יוצאים אל זירת הפשע, מתוודים ואומרים 'יְדִינוּ לא שְׁפָכוּ אֶת הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לא רָאוּ'. רש"י מביא את דברי הגמרא "וכי עלתה על לב שזקני בית דין שופְּכֵי דמים הם? אלא לא ראינוהו, ופטרנוהו בלא מזונות ובלא לוויה". פשוטו הגמרא הוא, משום שלא ראו את הנרצח, הלך ללא ליווי וצידה. אך גדול החכמה והמוסר, הג"ר יעקב ניימן זצ"ל בספרו דרכי מוסר, דורש בפן אחר, נוקב ומחייב! הרבנים מתוודים על שלא ראו ולא דאגו לרווחת הרוצח! אילו היו מקרבים אותו, את העברייני, במזונות ולוויה, יש סבירות שלא היה מידרדר עד לשפיכות דמים! גם לב קפוא ומאובן ניתן להפשיר בחמימות יהודית. את השנוא המשוקץ והמרוחק נהפוך אנו במעשינו לאהוב ונחמד, קרוב וידיד. וכך ינהגו עמנו בבית דין של מעלה ביום דיננו. כאמור לעיל, הדבר תלוי באמונתנו במתן הזדמנות של 'תשובה' לכל.

רבינו הקדוש מקוצק זי"ע פירש את הפסוק במזמור 'לְדָוִד ה' אֱוִירִי וְיִשְׁעִי' הנאמר בימים אלה, 'לֹאֵל אֶמְנָתִי לְרֹאוֹת בְּטוֹב ה' בְּאֶרֶץ חַיִּים', 'לֹאֵל הֵם אוֹתוֹת אֱלֹהִים, בַּחוּדֵשׁ אֱלֹהִים אֶמְנָתִי הַנִּי מֵאֲמִין לְרֹאוֹת בְּטוֹב לְמִצּוֹא אֶת הַטוֹב שֶׁבְּכָל יְהוּדִי. קח לך סנגור ליום הדין. חיוך לילד חלש. מילה טובה להורה שפוף. זכור כי במעשיך אתה קובע לעצמך. כפי שאנו דנים את 'כבש הרש' ויהודי חלש, כך דנים אותנו למעלה. שפְּטִים וְשִׁטְרִים סנגורי זכות ורחמים תִּתֶּן לָךְ - לעצמך בדיןך - על ידי וְשִׁפְטוֹ אֶת הָעָם מִשְׁפָּט צָדִיק. תשפוט טוב יהיה טוב! לך ולעולם כולו !

בהצלחה בעבודת הקודש !

השופר (הרב יוסף זילברפרב)

אחד ממנהגי חודש אלול הוא לתקוע בשופר כל החודש בכל בוקר לאחר תפילת שחרית, שכן קול השופר מזכיר לעם להתעורר בתשובה, לקראת הימים הגדולים הקרבים ובאים – ראש השנה ויום הכפורים.

השופר הוא סמל החירות והדרור כנאמר בפרשת היובל שבספר ויקרא: "תעבירו שופר בכל ארצכם וקראתם דרור בארץ לכל יושביה". השופר בא לעורר נרדמים ולהפיל חרדה על שומעיו, כנאמר בעמוס: "אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו"? השופר שימש לאות הכרזת מלחמה ולקול תרועתו ניהל גדעון את מחנהו להילחם במדין ועמלק, בקריאת "חרב לה' ולגדעון", והוא בא להכריז גם על הפסקת המלחמה כמסופר בספר שמואל ב' על יואב שתקע בשופר "ויעמדו כל העם ולא ירדפו עוד אחרי ישראל ולא יספו עוד להלחם".

קולות שונים לשופר, ולכל קול וקול הוראה מיוחדת. חז"ל אומרים "לא נברא השופר אלא לטובה לישראל" (תנא דבי אליהו זוטא), ואכן, שתי מתנות ניתנו לישראל – תורה וארץ ושתייהן כאחת טובות הן. על הארץ נאמר "טובה הארץ מאד מאד", ועל התורה נאמר "אין טוב אלא תורה", ושתייהן ניתנו לישראל, ומטובתו של השופר עלינו ללמוד.

עם יצא ממצרים בדרכו לארץ אשר נשבע ה' לאבותיהם לתת להם. הארץ מיושבת על ידי "גוים רבים ועצומים" ולא בנקל אפשר לכבוש אותה. שבע שנים נלחמו ישראל ביושבי הארץ עד אשר נכבשה לפניהם. בכל המלחמות הקשות היה ארון ברית ה' נוסע לפני העם, לאורו נסעו ולאורו התנחלו בארצם – שתי המתנות הללו – תורה וארץ כרוכות יחד ואי אפשר להאחדה בלי השנייה ולפיכך קדמה נתינת התורה לנתינת הארץ בכדי שיכנסו לארצם ותורתם בידם. "בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים", נגלה עליהם א-לקי אבותיהם בענן כבודו ובקול שופר עליהם הופיע, "ויהי קול השופר הולך וחזק מאד, משה ידבר והא-לוקים יעננו בקול", וזה, בשופר ניתנה תורה לישראל.

לאחר מעמד הר סיני קפץ על העם רוגז המרגלים שהוציאו דיבת הארץ רעה לפניהם – "וימאסו בארץ חמדה וירגנו באהליהם". מוכנים היו המתלוננים לשוב מצרימה עם התורה שקבלו מסיני, אך כשם שהארץ ניתנה להם על מנת שיקבלו את התורה, כן ניתנה להם התורה רק על מנת שיכנסו לארץ. על בני הדור ההוא נגזר למות במדבר ובניהם אחריהם נכנסו לארץ אחרי נדודים של ארבעים שנה, ותורתם בידם.

כשעבר הדור החדש את הירדן, עמדה לפניהם העיר הבצורה יריחו "סוגרת ומסוגרת", עוברי הירדן היו נכונים להסתער על העיר ולהוריד את חומותיה, אבל אז באה הקריאה להקיף את העיר שבעה ימים "ושבעת כהנים ישאו שבעת שופרות היובלים לפני הארון והכהנים יתקעו בשופרות", ולקול תרועת השופרות "נפלה חומת העיר ועלו העם איש נגדו וילכדו את העיר". כיבוש יריחו באורח פלא שכזה ללמד את בני ישראל בא על כבוש הארץ כולה, למען ידעו כי רק על מנת שישמרו את התורה שניתנה להם בקול שופר הם נכנסים לארץ בתרועת השופרות, והשופר של יריחו בא להזכירם את השופר של סיני.

אלה הם שני השופרות שנבראו לטובה לישראל – שופר התורה ושופר הארץ, ומטובתו זו של השופר עלינו, כאמור, ללמוד הרבה לימינו אלה. מנהג ישראל לומר לפני תקיעת שופר בראש השנה שבע פעמים את המזמור בתהילים: "כל העמים תקעו כף". המספר שבע קדוש לנו במיוחד כנאמר: "כל השביעין חביבים לעולם" ובכל תפילותינו לא מצינו דבר שנאמר שבע פעמים פרט למזמור זה שנאמר לפני התקיעות והכתוב: "ה' הוא א-לוקים" הנאמר שבע פעמים לאחר תפילת נעילה, ולא בכדי הנהיגו זאת.

והנה, ידועים דברי הרמב"ם שמטרת התקיעות הן לעורר ישנים משנתם ולהקיץ נרדמים מתרדמתם, והשאלה המתבקשת היא האם נמצא כל העולם במצב של שינה, הרי לו ישנו באמת כל רשעי ארץ את שנתם, לא היה מקום לדמעת העשוקים ולאנקת העניים שאנו שומעים ורואים כל צעד, ואם רואים אנו "את כל העשוקים הנמצאים תחת השמש", כדברי שלמה המלך בקהלת, סימן שאין העולם ישן כלל ואין להם צורך בשופר להקיץ משנתם!?

אלא, הנרדמים הם כוחות הנפש המוליכים את האדם בדרכי חיים ותפקידו של השופר הוא להקיץ את כוחות הנפש הנרדמים, בכדי שיכבשו את החיים שבקרבתם, ולפיכך השופר הוא סמל השלום המודיע בזמן מלחמה לאנשי הצבא כי חדלה המלחמה, ואז ישליכו בשמחה את כלי נשקם מעליהם. ומהטעם הזה, לבל ייפול כוחנו בקרבנו בראותנו את כל הנעשה בעולם, נוהגים לומר את המזמור שבע פעמים לפני התקיעות כהקפת "שבעה כהנים בשבעה שופרות ביום השביעי שבע פעמים", "וטיפול החומה תחתיה", וביום זה יום הרת עולם בו אנו מפרסמים מלכותו בעולם ומבטלים כוחות הטומאה כמובא בספרים, אומרים אנו בהתרגשות ופוקחים עיניים ומתפללים "ידבר עמים תחתינו", "יבחר לנו את נחלתנו", וזו היא תעודת השופר להקיץ מתרדמת הייאוש, ולפיכך מצות השופר היא בתקיעה תרועה תקיעה, להעיר לנו אוזן שאם אמנם אחרי התקיעה הראשונה שנשמעה בסיני בא העולם למצב של תרועה – חרדה ושברים, אבל עתידה עוד להישמע התקיעה האחרונה - הגדולה שעליה נאמר: "וה' א-לקים בשופר יתקע", הוא יתברך בעצמו יהיה התוקע, ואז "כל יושבי תבל ושוכני הרים כנשוא נס יראו וכתקוע שופר ישמעו".!

והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול (ישעיהו כז, כג)

ויש להבין מה הוא "שופר גדול", וכי בשופר גדול ישמעו יותר, ועל מה אנו מתפללים שיתקע בשופר גדול? והנה, השופר זכה להיות בישראל כלי שהשתמשו בו ברגעים הגדולים ביותר שהיו לעם ישראל – בקבלת התורה – וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים ואת קול השופר, וכן ביובל – "והעברתם שופר תרועה בכל ארצכם וקראתם דרור בארץ לכל יושביה". קול השופר של קבלת התורה הוא קול התורה, וקול השופר של היובל הוא קול החירות, אך אלו שלבבם פונה מעם ה' רוצים להשתמש בשופר רק לצורך החירות ומעוותים את מושג החירות שאליו נתכוונה התורה, ולכן מבקשים אנו "תקע בשופר גדול לחירותינו" – שהתקיעה של השופר תהיה בשופר גדול – אותו שופר של קבלת התורה, ועל ידי תקיעה זו יבואו כל האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים

שהם כל אובדי הדרך שאינם רוצים לשמוע את קול התורה, ועל ידי התקיעה בשופר הגדול ההוא של קבלת התורה, יבואו כולם וישתחוו לה' בהר.

חידון פרשת שופטים

הסתר תשובות

1. מה מיוחד בשמה של פרשה זו?

פרשה זו היא היחידה שנושאת שם זהה לשמו של ספר שלם בתנ"ך – ספר שופטים.

2. מהי הפעם הראשונה בה מוזכרים בתורה שוטרים?

בפרשת שמות, מוזכרים השוטרים שפיקחו על העבדים במצרים (שמות ה ו).

3. פרשה זו עוסקת באיסור בניית מצבה כדי לעבוד את ה' (דברים טז כב). לפני מתן תורה, הייתה מותרת בניית מצבות (רש"י – דברים טז כב). מי בנה שתי מצבות בחומש בראשית?

בפרשת ויצא, יעקב הקים מצבה אחרי שהוא חלם על מלאכים שעולים ויורדים בסולם (בראשית כח יח). בפרשת וישלח, יעקב מקים מצבה שנייה אחרי שה' שינה את שמו לישראל (בראשית לה יד).

4. איזה איסור בפרשה זו עוסק בסוסים?

אסור למלך להרבות לעצמו סוסים (דברים יז טז).

5. איזו מצווה בפרשה זו נעשית בלחי של בעל חיים?

בכל פעם ששוחטים בהמה, צריכים לתת לכהנים את הזרוע, הלחי והקיבה (דברים יח ג).

6. איזו מצווה בפרשה זו מזכירה יער?

התורה מביאה כדוגמא לרצח בשוגג מצב שבו מישוהו הרג בטעות אדם ביער (דברים יט ה).

7. איזו מצווה בפרשה זו קשורה ל"תמול שלשום"? איזו מצווה נוספת בתורה כוללת את המילים "תמול שלשום"?

אדם מוגדר כרוצח בשוגג, אם הוא לא גילה סימני שנאה לנרצח "מתמול שלשום" (דברים יט ד,ו). בפרשת משפטים, התורה אומרת ששור נחשב מועד לנגיחה אם הוא נגח "מתמול שלשום" (שמות כא כט,לו).

8. איזו מצווה בפרשה זו מזכירה את המספר 3 – בחמישה מקרים שונים?

המספר 3 מופיע חמש פעמים בהלכות ערי מקלט לרוצחים בשוגג: (1-2) שלוש ערים מוקמות בתוך הארץ (דברים יט ב, יט ז). 3. צריכים לחלק את הארץ לשלושה חלקים כדי לפזר באופן שווה את הערים (דברים יט ג). 4-5. כשגבולות הארץ יתרחבו, יתווספו שלוש ערי מקלט על הערים הקיימות (דברים יט ט).

9. היכן מוזכרים בפרשה זו המספרים 1, 2 ו-3 בפסוק אחד?

התורה אומרת שעד אחד אינו כשר לעדות; רק עדותם של שניים או שלושה עדים מתקבלת (יט טו).

10. אילו שני איסורים בפרשה זו כוללים עצים?

אסור לטעת עץ ששימש לעבודה זרה (אשרה), או כל עץ בסמוך למזבח ה' (דברים טז כא). בזמן מלחמה, מותר לכרות רק עצי סרק שאינם נושאים פירות מאכל (דברים כ יט-כ).

שאלות חידון א'ב' לפרשת שופטים

א. אָסוּר לְנָטֵעַ...

ב. בְּכֹנֶה

ג. עֲרֵי מִקְלָט שׁוֹמְרִים עַל רֹצֵחַ בְּשִׁגְגָה מִפְּנֵי _____

ד. הַשִּׁיחַד מִסְלָף _____

ה. וְעַמְדוֹ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר לָהֶם _____ לִפְנֵי הָאֵלֹהִים...

ו. תוֹסִיף

ז. חָשַׁב וְתָכַן לַעֲשׂוֹת

ח. עַד שֶׁקָּרַע עַד _____

ט. "אֶל-לֵהִים אֲחֵרִים" בְּאֶרְמִית

י. יִבְרַח

כ. כְּאֲשֶׁר תִּתְקַרְבוּ

ל. כְּדֵי שֶׁ

- מ. מַגִּידֵי עֵתִידוֹת
 נ. בְּמָקוֹם מַגִּידֵי עֵתִידוֹת יֵשׁ לָעַם יִשְׂרָאֵל...
 ס. אָסוּר לַמֶּלֶךְ לְהִרְבוֹת בָּהֶם
 ע. כִּי הָאָדָם _____
 פ. שְׁלֹא
 צ. צָרִיךְ לְרַדֵּף אֶת זֶה
 ק. מִי שֶׁמְתִיעֵץ בְּעֵצוֹ וּבְמַקְלוֹ
 ר. לֹא תִסָּיֵג גְּבוּל _____
 ש. הַרּוֹדִין אֶת הָעָם
 ת. _____ תִּהְיֶה עִם הַשֵּׁם אֱלֹקֶיךָ

הַתְּשׁוּבוֹת לַחֲדוֹן א'ב' פִּרְשֵׁת שׁוּפֻטִים

- א. אֲשֶׁרָה
 ב. בְּזִדּוֹן
 ג. גֹּאֵל הַדָּם
 ד. דְּבָרֵי צְדִיקִים
 ה. הָרִיב
 ו. וִיסָפֶת
 ז. זָמַם
 ח. חָמָס
 ט. טַעוֹת עַמְּמִיָּא
 י. יָנוּס
 כ. כְּקִרְבָּכֶם
 ל. לְמַעַן
 מ. מְעוֹנָנִים
 נ. נְבִיאִים
 ס. סוֹסִים
 ע. עֵץ הַשָּׂדֶה
 פ. פֶּן
 צ. צֶדֶק
 ק. קֶסֶם קֶסָמִים

ר. רֵעֵךְ

ש. שְׁטָרִים

ת. תָּמִים